

Tarih Dergisi

Turkish Journal of History

Araştırma Makalesi | Research Article

Açık Erişim | Open Access

Yunan Meclisi Araştırma Komisyonu Raporlarına Göre Yunanistan'ın 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndaki Hataları: “Fakelos Kiprou (Kıbrıs Dosyası)”

Greece's Mistakes in the 1974 Cyprus Peace Operation According to the Reports of the Investigative Committee of the Greek Parliament: “Fakelos Kyprou (Cyprus File)”

Ünsal Başak¹

¹ Milli Savunma Üniversitesi, Kıbrıs, Yunanistan ve Ege-Doğu Akdeniz Araştırma Merkezi, İstanbul-Türkiye

Öz Yunanistan kurulduğu andan itibaren milli güç unsurlarını aşan şekilde yayılcı bir politika izlemiş, bu genişleme çabaları tarihte iki kez durdurulmuştur, bunlardan birincisi Kurtuluş Savaşı, ikincisi ise Kıbrıs Barış Harekâtı'dır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 20-22 Temmuz 1974 tarihlerinde icra edilen ilk safhası, Yunanistan'da siyasi krize neden olmuş ve bu kriz neticesinde 24 Temmuz 1974 tarihinde yönetim askerlerden Konstantinos Karamanlis'in başkanlığında oluşturulan sivil idareye devredilmiştir. Bu süreç sonrasında Yunanistan Meclisi tarafından kurulan soruşturma komisyonu, Yunanistan'ın Kıbrıs'taki hataları ve bir Türk harekâtının niçin öngörülemediği/engellenemediği sorularına cevap aramak için yoğun çalışmalar yürütmüş, 2018 yılında bu çalışmaların kamuoyuyla paylaşılmasına karar verilmiştir. Çalışmada ağırlıklı olarak Yunan Parlamentosu'nun “Φακελος Κυπρου-Fakelos Kiprou” “Kıbrıs Dosyası” ismiyle yayımladığı bu çalışmalardan ve Yunanca konuya ilişkin literatürden faydalanılarak Yunanistan'ın, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndaki askeri hatalarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Abstract Since its establishment, Greece has pursued an expansionist policy that exceeded the elements of national power, and these expansion efforts have been stopped twice in history: the first of which was the Turkish War of Independence, and the second was the Cyprus Peace Operation. As a result of the political crisis in Greece after the first phase of Cyprus Peace Operation, the government was transferred from military to civilian administration which led by Konstantinos Karamanlis.. Subsequent to this transition, an investigative commission, established by the Greek Parliament, embarked on a comprehensive study to ascertain the reasons behind Greece's missteps in Cyprus and the reasons behind the failure to anticipate or prevent a Turkish operation. The findings of this study were subsequently made available to the public in 2018. The present study aims to examine Greece's military missteps during the Peace Operation by leveraging the studies published by the Greek Parliament under the title “Φακελος κυπρου-Fakelos Kiprou” (“Cyprus File”) and relevant literature in Greek.

Anahtar Kelimeler Yunanistan • Kıbrıs • EOKA • Türkiye • Kıbrıs Dosyası

Keywords Greece • Cyprus • EOKA • Türkiye • Cyprus File

Atıf | Citation: Başak, Ünsal. “Yunan meclisi araştırma komisyonu raporlarına göre Yunanistan'ın 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndaki hataları: “Fakelos kiprou (Kıbrıs dosyası).” *Tarih Dergisi–Turkish Journal of History* 86 (2025): 246-269. <https://doi.org/10.26650/iutd.1636866>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Başak, Ü.

Sorumlu Yazar | Corresponding author: Ünsal Başak unsal1538@gmail.com

Extended Summary

The primary focus of this study is the investigations which conducted by the Greek Parliament's commission of inquiry following the Cyprus Peace Operation. In the aftermath of this operation, which proved to be a significant setback for Greece, the question that Greek officials are attempting to address is as follows: What factors did Greece fail to anticipate in Türkiye's intervention in Cyprus in 1974, and what were the underlying reasons for its inability to prevent the Turkish operation?

In 1975, Greece initiated a preliminary investigation in an attempt to address this question; however, due to the prevailing political circumstances of the era, this endeavour remained unfinished. Subsequently, in 1986, a parliamentary investigation committee was established with the objective of ascertaining the errors that had occurred. The committee's comprehensive investigations spanned a duration of two and a half years, concluding on 31 October 1988. The committee held a total of 154 sessions to investigate the mistakes made in Cyprus from the coup attempt against Makarios on July 15, 1974 until Turkey's intervention in the island. In addition, the committee conducted face-to-face interviews with 86 people, mostly high-ranking military officers, who played a role in the political, military and diplomatic events of the period.

The results of the Committee's investigations were disseminated to the public in Greek in 2018. The study's primary focus is on the deficiencies in the decisions made by Greece's senior state and military officials prior to and during the peace operation. In this context, the committee reports emphasise the lack of initiative on the part of senior military officers due to the presence of inaccurate intelligence data.

In the Committee reports, it is stated that an effective counter-intervention could not be carried out due to Turkey's geographical proximity to Cyprus and the range problems of the armed forces of Greece at that time. Furthermore, it was emphasised that the Greek National Guard army units lacked preparation due to the internal conflict on the island. Additionally, although a possible Turkish intervention had been expected since 1964, the plans developed in this direction were incomplete and unrealistic.

Whilst examining the committee reports as part of the study, it became evident that there were notable discrepancies in opinion amongst Greece's senior military leaders, in addition to deficiencies within the crisis management apparatus. It was noted that substantial deliberations took place between the commanders of the Greek Naval and Air Forces and the Greek Chief of General Staff concerning intervention on the island. Furthermore, there was a recurring emphasis on discordant directives, particularly with regard to the deployment of submarines and fighter jets to the region.

A further issue that emerged from the Committee's investigation pertains to the fact that, since the night of July 18, 1974, Greek intelligence officers, particularly those stationed in Cyprus who were proficient in Turkish, reported heightened Turkish activity to their superiors in Nicosia and to the Greek General Staff in Athens. However, the leaders of the Greek junta in power in Athens disregarded these warnings and concluded that Turkey was preparing a routine exercise, that it was merely bluffing Greece, and that the Western powers would never permit the Turks to intervene on the island.

Despite the efforts of the committee reports to maintain objectivity in their treatment of military missteps, a discernible bias and a certain degree of historical inaccuracy were evident in their accounts. For instance, EOKA, a terrorist organisation that sought to massacre the Turkish population on the island, was presented in the committee reports as an organisation operating for independence. Similarly, Colonel Grivas, a founder of EOKA and responsible for the massacre of many Turks, is unilaterally described in the report as an important freedom fighter of the Greek nation.

In the context of this study, the analysis will encompass the examination of committee reports on the subject, a novel approach in the context of Turkish academia. The study will draw upon a range of sources to enrich its analysis, including committee reports, the memoirs of Greek senior officials from the period, and Greek literature on the subject. The objective of this study is to provide a comprehensive analysis of the errors committed by Greece in relation to Cyprus, a matter that continues to be a significant point of contention between Turkey and Greece despite the passage of over five decades since the Peace Operation. A thorough examination of the committee reports reveals that Greece has learned from past missteps and has since 1993 developed a military strategy focused on providing support to Southern Cyprus.

Giriş

Bu çalışmanın ana eksenini, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Yunanistan'da yaşanan travmanın sonucu olarak, Yunan Parlamentosu'nun araştırma komisyonunun yaptığı soruşturmalar oluşturmaktadır. Yunanistan için önemli bir yenilgi olan Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Yunan yetkililerce cevabı bulunmaya çalışılan soru şudur: Yunanistan 1974'te Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesinde neyi ön görememiş ve Türk harekâtını niye engelleyememiştir?

Bu sorulara cevap olacak şekilde çalışma kapsamında 2018 yılında erişime açılan ve Yunan arşivlerinde yer alan parlamentonun araştırma komisyonu raporunun önemli kısımları Türk akademik camiasında ilk kez gündeme getirilecektir.

Tarihsel süreç incelendiğinde Yunanistan için “Megali İdea”¹ fikri ve bu fikrin temel hedeflerinden biri olan Kıbrıs adasının Yunanistan'la birleşmesi düşüncesi yani “ENOSİS” Yunan dış politikasının temel amaçlarından biri olarak görülmektedir. Bu kapsamda 1821 Yunan İsyanı'ndan² itibaren adadaki Rumların yoğun çabaları gözlemlenmiş³, Padişah II. Abdülhamid ile İngiltere yönetimi arasında imzalanan “Kıbrıs Konvansiyonu” gereğince İngiltere'nin adayı işgal ettiği 1878 yılından (ve sonrasında da ilhak ettiği 1914) itibaren Rumlar Yedi Ada gibi,⁴ Kıbrıs'ın da gelecekte İngiltere tarafından Yunanistan'a verileceği düşüncesini canlı tutmuşlardır.

Adadaki Türkleri azınlık olarak gören ve asıl amacı olan ENOSİS'i asla gizlemeyen Makarios yönetiminde Rumlar, ilk önce kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni işlemez hale getirmeye sonrasında da terör yöntemleri kullanarak adayı Yunanistan'a bağlamayı hedeflemişlerdir. Bu kapsamda Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960 yılında kurulmasından itibaren⁵ Makarios ve yanındaki Rum yönetim kademesinin ana fikri cumhuriyetin yanlış temeller üzerine kurulduğu, azınlıkta bulunan Türklere çok fazla yetki verildiği ve veto hakkı gibi bazı yetkilerin devletin işlemlerini engellediği temeli üzerinedir. Makarios'un talebi, Türklere verilen eşit statünün geri alınması, Başkan ve Başkan yardımcısının veto hakkının kaldırılması, ayrı belediyelerin merkezleştirilmesi

¹Yunanistan'ın yayılcı hedeflerinin en önemli sloganlarından biri olan Megali İdea (büyük fikir/ülkü) ilk kez resmen 14 Ocak 1844 tarihinde Yunan Başbakanı Kolettis tarafından Yunan Meclisi'nde yapılan bir konuşmada ifade edilmiştir. Bahse konu konuşmanın tam metnini ve Yunan ulusal kimliğinin inşasında siyasi kullanımının ayrıntılı bir incelemesi için bakınız: Vasili Kremmidas, *İ Megali İdea: Metamorfosis Enos Ethniku Ideologimatos*, Ekdosi Tipotita, Atina 2010. Megali İdea konusunda Türkçe ayrıntılı bir inceleme için bkz.: Nilüfer Erdem, “Megali İdea Hayali”, *Yunan Algısında Türk İmgesi*, ed. Mustafa Kaymakçı-Nilüfer Erdem, Eğitim Yayınevi, Konya 2021, s.241-272.

²Türk tarih yazımında Yunan İsyanı olarak adlandırılan olay, Mart 1821'de eş zamanlı olarak Mora'da birçok bölgede başlamıştır. 15 Mart 1833 tarihinde çıkarılan bir Yunan krallık kararnamesiyle isyanın başlangıç tarihi olarak 25 Mart günü seçilmiştir. Yunan resmi tarih yazımında isyanın aynı zamanda dini bir gün olan 25 Mart 1821 tarihinde Kalavrita'da Patrik Germanos'un önderliğinde başladığı belirtilmiştir. Bununla birlikte Germanos anılarında o tarihte Kalavrita'dan uzaktaki bir köyde bulunduğunu söylerken, isyancı elebaşlarından Kolokotronis'te 22 Mart 1821'de Patra ve Kalamata'da aynı anda isyanın başladığından bahsetmektedir. Bu konuda ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Esra Özsüer, *Türkokratia-Avrupa'da Türk İmaji*, Kronik Yayıncılık, İstanbul 2019, s.259-265

³1821 yılında başlayan Yunan İsyanı'nda Kıbrıs adasında kilise liderliğinde kalkışmalar görülmüş, özellikle Yunan korsanlar ada Rumlarından erzak ve lojistik destek sağlamış, kilise öncülüğünde gönüllü Rumlar isyana katılmak üzere Atina'ya gönderilmiştir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin hızla aldığı tedbirler nedeniyle isyan girişimi bastırılmıştır. Kıbrıs Rumlarının Yunan isyanına katkısını inceleyen ayrıntılı bir eser için bkz.: Mihalıs Makris, *200 Hronia Apo Tin Elinikı Epanastasi: İ Simvoli Ton ElinonTis Kipru*, İpurgio Aminas Tis Kipru, Lefkoşa 2021.

⁴Yunanistan'ın batısında bulunan ve en büyükleri Kefalonya olan Yedi Ada tarih boyunca değişik devletlerin egemenliği altında kaldıktan sonra Campo Formio anlaşmasıyla Fransız egemenliği, daha sonrasında ise Rus ve İngiliz egemenliği altında kalmış, bu dönemde Yunan asiller için bir sığınak görevi görmüştür. Yunan isyanının önemli asi liderleri bu adalarda İngiliz ve Fransızlardan batı tarzı askeri eğitim alarak Mora'da isyanda faaliyet göstermiştir 1864 yılında İngiltere tarafından Yunanistan'a bırakılan bu adalar Yunanistan'ın ilk toprak genişlemesini sağlamıştır. Yedi Adanın Yunan isyanındaki rolü için bkz: Eveline Durie, *O Eptanisiakos Mistikos Eterismos Prin Ke Kata Ton Agona Tis Aneksartasias*, Doktora Tezi, Pantion Üniversitesi, Atina 1999.

⁵1 Nisan 1955 tarihinde EOKA'nın terör eylemlerine başlamasından sonra gittikçe uluslararası bir bunalıma dönüşen Kıbrıs sorununda 1958 yılından itibaren bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulması konusunda görüşmeler yapılmış, Londra ve Zürih antlaşmalarını müteakiben 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Ayrıca 11 Şubat 1959 tarihinde imzalanan Garanti Anlaşmasıyla, yeni kurulan cumhuriyetin herhangi bir ülkeyle siyasi ve ekonomik bütünleşmeyi gitmeyeceği, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın garantör oldukları, bu kapsamda Kıbrıs'ın bağımsızlığı veya kurulan düzen tehlikeye düştüğünde tek başlarına veya birlikte müdahalede bulunabilecekleri belirlenmiştir. Burada dikkat çekici husus cumhuriyetin kurulma görüşmeleri yapılırken, Yunan Dışişleri Bakanı Averof'un ifadelerine göre Türkiye'nin askeri üs isteğine karşı Yunanistan'ın dengeyi sağlamak için garanti ve ittifak hususunu gündeme getirmesidir. Soyalp Tamçelik, “Kıbrıs'ta Kurulan Askeri İttifaklar ve Özellikleri”, *Folklor/Edebiyat*, XVIII/70, (2012), 205.

ve kamudaki yüzde 70'e yüzde 30 oranının kaldırılmasıydı.⁶ Makarios bu kapsamda açık bir şekilde Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yıkmak için faaliyetlerine hız verirken sürekli bu tezleri işlemiştir.⁷

21 Aralık 1963 tarihinde yaşanan Kanlı Noel sonrası Yunan hükümeti bir karar alarak adaya ittifak anlaşmasının öngördüğünden daha fazla sayıda Yunan askeri gücünün gizlice gönderilmesini onaylamıştır.⁸ 13 Ağustos 1964'te Bakanlar kurulunda konuşan dönemin başbakanı Papandreu'ya göre bu sayede adanın savunması güçlenecek ve Türklerin olası bir işgal hareketi caydırılabilecekti.⁹ Bununla birlikte adaya hava savunma gücü olmayan ve hava desteğinden mahrum böyle bir birliğin konuşlandırılmasının Yunan çıkarlarına aslında aykırı olduğunu savunan Yunan yazarlarda bulunmaktaydı. Örneğin Angelos Sirigos bu birliğe ilişkin makalesinde Başbakan Papandreu'nun hava desteği olmadan birliği gönderme kararının bir intihar girişiminden farksız olduğunu vurgulamaktaydı.¹⁰

Aslında Papandreu'nun bu birliği göndermeden hemen önce Atina'daki ABD (Amerika Birleşik Devletleri) yetkilileri ile yaptığı görüşme onun asıl fikrini açığa çıkarıyordu. Papandreu'ya göre Kıbrıs bir Türk-Yunan sorunuydu. Bu sorunun çözülmesinin iki yolu vardı. İlk yol adanın NATO (North Atlantic Treaty Organization) bünyesinde bir üsse dönüştürülmesi ve Türk askeri personelinin de bu üslerde görev almasıydı. Böylece adada komünizm engellenebilir ve Girit'ten sonra Kıbrıs gibi önemli bir ada daha NATO için kullanılabilir. Papandreu'ya göre bu yapılmazsa ikinci yol olarak ada komünist bir yönetime geçecek ve Akdeniz'in Küba'sı olacaktı.¹¹

1967 yılından itibaren iktidarı gasp eden ve ekonomik zorluklar nedeniyle halk desteği gittikçe azalan Albaylar Cuntası ise bir dış başarı kazanarak Yunan halkının dikkatini iç sorunlardan dış politikaya kaydırmak için 15 Temmuz 1974 tarihinde bir darbe yaptırarak kendilerince bu dış politika sorununu çözmek istemişlerdir. Ne var ki Türkiye'nin müdahalesi sonucu bu isteklerine ulaşamamış ve en sonunda halk desteğini tamamen kaybederek yönetimden çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu kapsamda Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Yunanistan'da bir yandan travma yaratırken diğer taraftan ülkede demokrasinin yeniden teşkilinde de önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

Yunanistan'da demokrasi tekrar tesis edildikten sonra cunta yönetiminde görev alanların yargılamaları yapılmasına rağmen¹², Kıbrıs konusunda yaşanan hatalar konusunda 1975 yılına kadar herhangi bir işlem yapılmamıştır. Bunda o dönemki siyasi ortam, demokrasinin yeniden tesisi ve Türkiye ile bir savaş korkusu-

⁶Gürhan Yellice, "Enosis mi Tam Bağımsızlık mı? Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulmasından "İlk Bölünmeye" Atina Lefkoşa İlişkileri (1960-1964), *Tarihin Peşinde*, XII/24 (2018),322

⁷Polibios Poliviou, *Makarios: Ta Tria Lathi*, Ekdosis Katanioti, Atina 2009, s.19-22.

⁸Yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğüne veya bağımsızlığına yönelik bir saldırganlığa karşı imzalanan ittifak anlaşması ile Ada da üçlü bir komuta merkezi oluşturulması, bu kapsamda 650 Türk ve 950 Yunan askerinden oluşan bir gücün adada konuşlanması, bu üçlü karargâhın komutanlığını dönüşümlü olarak birer yıl süreyle Türk, Yunan ve Kıbrıslı bir generalin üslenmesi karara bağlanmıştı. Soyalp, a.g.m. s. 208.

⁹S.Papayergiou, *Ta Krisima Dokumento Tu Kipriakou 1959-1967*, II (2000), 207.

¹⁰Angelos Syrigos, "İ Eliniki Merarhia Stin Kipru 1964-1968", *Stratigikon*, II (2018), 3.

¹¹<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v16/d68>. "erişim tarihi: 13.11.2024" 1963-1964 Kıbrıs Krizi sırasında Amerika'nın meseleye Türk-Yunan uzlaşmasına dayalı çözüm bulma girişimleri ve Yunanistan'ın tepkisi konusunda detaylı bilgi için bkz. Gürhan Yellice, "The American Intervention in the 1964 Cyprus Crisis and The Greek Political Reaction (February-August 1964)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVII/35 (2017), 367-401. ABD sadece 1963 krizinde değil 1967 Kıbrıs krizinde de benzer bir tutum izleyecekti 1967 Krizinde ABD'nin tutumunu ayrıntılı inceleyen iki çalışma için bkz.: Bülent Şener, "1967 Kıbrıs Krizi'nde Siyasi, Askerî ve Hukukî Boyutlarıyla Türkiye'nin Zorlayıcı Diploması Uygulaması", CTAD, Sayı 31 (Bahar 2020). Bülent Şener, "1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askerî, Siyasal ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diploması Uygulaması" Türk Dünyası Araştırmaları, 2013.

¹²21 Nisan 1967 tarihinde Yunan siyasi yaşamındaki kaosu engellemek amacıyla darbe yapan Albaylar Cuntası, toplumu yeniden dizayn etmek için sıkı kurallar getirmiş, Batı Trakya Türk azınlığı üzerindeki baskıyı arttırmış, bununla birlikte ekonomik açıdan başarılı olamayınca hak desteğini kaybetmiştir. 17 Kasım 1973 tarihinde Atina'da Politeknik Üniversitesi öğrencilerinin cuntaya karşı ayaklanması üzerine tanklar üniversite içine girerek birçok öğrencinin ölümüne neden olmuştur. Halk desteğini iyice kaybeden cunta bir dış zafer için Enosis planını yürürlüğe koymuş, ne var ki Türkiye'nin müdahalesi sonucu başarısız olunca yönetimi sivillere devretmek zorunda kalmıştır. Albaylar Cuntası'nın Türkiye'ye yönelik politikası hakkında ayrıntılı bir çalışma için bkz.: Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974" *Asos Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı-37 (Aralık 2016).

nun etkisi olduğu kadar Yunan ordusundaki moral bozukluğunun etkisi de yadsınamaz. Özellikle Kara Kuvvetlerindeki darbeci subayların tasfiye edilmesinden sonra 7 Mart 1975 tarihinde Yunan Adalet Bakanlığı ve Yunan Savunma Bakanlığı tarafından Kıbrıs'ta yaşananlar konusunda ihmali olanların ortaya çıkartılması ve cezalandırılması için ortak bir komisyon kurulması kararı alınmıştır.¹³

Ne var ki ordunun iç dengeleri, bu arada ordu içinde yürütülen soruşturmadaki bazı sorunlar nedeniyle 16 Ekim 1975 tarihinde dönemin başbakanı Konstantinos Karamanlis¹⁴ mecliste yaptığı konuşmada Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974 tarihinde yaşanan darbe ve sonrasına ilişkin yapılan hatalara yönelik çalışmanın belirsizlikte olduğunu ve bazı açıklanamayacak nedenlerle bu dosyanın şimdilik kapatılması kararı alındığını açıklamıştı.¹⁵ Karamanlis'in bu açıklamalarına mecliste çok sert tepki gösterilmişti.

Özellikle ana muhalefet PASOK (Panhelenik Sosyalist Hareket) ve Yunan Komünist Partisi milletvekilleri hükümetin bazı gerçekleri ört bas etmeye çalıştığını, bunun amacının da Kıbrıs'ta yaşananların gerçek sorumlularını gizlemek olduğunu ileri sürüyorlardı. Örneğin milletvekili Yasmina Yannu 9 Aralık 1975 tarihli konuşmasında ve ardından verdiği soru önergesinde, Karamanlis hükümetinin Kıbrıs trajedisinde suçluları gizlemeye çalıştığını, konunun politik bir konu değil milli çıkarlar olduğunu, hükümetin Yunan dış politikasının batı yanlısı tutumunu değiştirmede müddetçe gerçek suçluların açığa çıkmayacağını belirtmişti. Ona göre, Kıbrıs'ta yaşanan trajedide emperyalistler Türkleri kullanarak Yunan çıkarlarına büyük bir zarar vermişti ve bunun nedeni NATO'ydu. Karamanlis hükümeti Batı yanlısı politika izledikçe Yunan halkı Kıbrıs trajedisinin gerçek sorumlularını asla öğrenemeyecekti.¹⁶

1981 yılında iktidara gelen PASOK¹⁷ seçim vaatlerinde Kıbrıs sorunu konusunda yaşananları tekrar araştırma sözü vermiş olmasına rağmen, 1986 yılına kadar bunu gerçekleştiremedi. 1986 yılında Yunan Meclisi'nde kurulan komisyonda dönemin adalet bakanı A. Mangaki bu gecikmeyi şöyle açıklıyordu:

“Maalesef Kıbrıs dosyasını istediğimiz zaman da açamadık, çünkü bu milli güvenliğimiz açısından bazı sorunlara yol açabilirdi. Ama şimdi bunun uygun zaman olduğunu düşünüyoruz ve bunun için bir araştırma komitesi kurulacaktır.”¹⁸

Komitenin araştırmaları iki buçuk yıl sürdü ve 31 Ekim 1988 tarihinde tamamlandı. Komite Kıbrıs'ta darbe girişiminden (sözde) Türk işgal hareketine kadar geçen süreçte yapılan hataları araştırmak için toplam 154 oturum yaptı ve burada dönemin siyasi, askeri ve diplomatik olaylarında rol oynayan çoğunluğu subay 86 kişi ile yüz yüze görüşme gerçekleştirdi. Komitenin karşılaştığı en büyük sorun Kıbrıs konusundaki sorumluluğun çeşitli bakanlıklar arasında dağıtılması idi. Yunan Savunma Bakanlığı, Dışişleri ve Adalet Bakanlığı

¹³Fakelos Kipru, (Kıbrıs Dosyası) Vuli Ton Elinon (Yunan Parlamentosu Yayımı), Atina 2018, s.11-12.

¹⁴20.yüzyılın ikinci döneminde Yunan siyasi yaşamında önemli bir rol oynayan Konstantin Karamanlis (1907-1998); 1956-1963 ve 1974-1980 yılları arasında başbakanlık, 1980-1985 yılları arasında ise cumhurbaşkanlığı yapmıştı. 1974 yılında Albaylar Cuntası'nın yıkılmasından sonra ülkede işleyen bir demokratik sistemin oluşturulmasında ve Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılımında büyük payı bulunan Karamanlis konusunda ayrıntılı bilgi için bkz: ed: Tanos Veremis, *Megali Elines*, III, SKAI Yayınları, Atina 2009.

¹⁵Karamanlis bu konuşmasında ayrıntılı bir şekilde cunta yönetiminin Makarios'un düşürülmesi kararının hatalı olduğunu, bu kararın sonunda Türklerin müdahalesine yol açıldığını, Yunanistan olarak birinci müdahaleden sonra Türklerin adadan geri çekilmesi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yaşaması konusunda çok uğraştıklarını fakat batılı güçlerden beklenen desteği alamadıklarını, Türklerin de adadan çıkmayacaklarını belli olduğunu belirtmekte, bu kapsamda cunta dönemindeki hataların yargılandığını, gerekli cezalandırmaların yapılacağını fakat Yunan ordusunun milli birliğini ve ülkenin iç güvenliğini tehlikeye atmamak açısından araştırmanın daha ileriye götürülmesinde fayda görmediğini belirten uzun bir açıklamada bulunmuştur. Efandis Hacivasileu, *Anasitilosi Tis Dimokratias 1974-1977*, IX, Atina 1996, s.75-81.

¹⁶Triandafilis Yerozisi, *To Kiprikao Sti Vuli Ton Elinon*, IV, 1974-1989, Vuli Ton Elinono Dieftinsi Epistimoniki Meleton, Atina 1994, s.18-19

¹⁷3 Eylül 1974 tarihinde Yunanistan'ın köklü ailelerinden Andreas Papandreu tarafından merkez sol bir parti olarak kurulan PASOK, halkta cunta döneminde ABD ve NATO'ya karşı oluşmuş nefretin etkilerinden faydalanmaya çalışmış, bu kapsamda oyunu arttırmak için bir yandan da ekonomik vaatlerde bulunmaktan geri durmamıştı. PASOK'un kuruluş açıklamasında en önemli hususlardan biri de Karamanlis'in "Yunanistan Avrupa'ya aittir" tezine karşılık PASOK'un tam bağımsızlığı ve ülkenin herhangi bir yere ait olmadığını vurgulamasıydı. Bu söylem Papandreu'nun ABD ile yapılan askeri iş birliği faaliyetlerini sonlandırmak ve Avrupa'nın ekonomik entegrasyonuna karşı çıkma politikası ile uyumlu bir söylemdi ve Yunan halkında karşılık bulacağı düşünülmüştü. PASOK kuruluş süreci ve dış politikası hakkında bkz: Constantine Melokopides, "The Logic of Papandreu's Foreign Policy" *International Journal*, XLII/3 (1987).

¹⁸Fakelos Kipru (Kıbrıs Dosyası), Vuli Ton Elinon (Yunan Parlamentosu Yayımı), Atina 2018, s.12-13.

arasında yapılan yazışmalardan komite sorunun özünün kaybolduğunu anlıyor ve özellikle üst düzey bazı komutanların ifade vermesi konusunda üst düzey siyasi zorlama gerekiyordu.¹⁹

Komite ilk başta sadece “Atilla 1” (Birinci Barış Harekâtı kastedilmektedir) gerçekleşene kadar olan dönemi incelemeyi düşünürken, tanıkların verdiği ifadeler doğrultusunda incelemenin Atilla 2 yani İkinci Barış Harekâtı'na kadar genişletilmesi kararı aldı. Bu kararın alınmasında o dönem iktidarda bulunan PASOK ve lideri Papandreu'nun etkisi büyüktü. Papandreu'ya göre 1974 yılında Kıbrıs'ta yaşananlar milli bir ihanetti ve Yeni Demokrasi Partisi'nin de bu ihanetin bir kısmından dolayı suçlanması gerekiyordu. Ayrıca 1987 yılında Türkiye ile yaşanan kıta sahanlığı krizi Papandreu'nun istediği gibi gelişmemiş ve krizde Yunanistan geri adım atmak zorunda kalmıştı.²⁰ Bu kapsamda Papandreu'nun bir anlamda kamuoyu dikkatini dağıtmak için soruşturmalara Ağustos 1974'te yönetimde olan Karamanlis hükümetinin sorumlularını da dahil etme kararı aldığını söylemek hatalı olmayacaktır. Buna karşılık Atilla 2 (İkinci Barış Harekâtı) Yeni Demokrasi partisinin iktidarı döneminde gerçekleştiği için Yeni Demokrasi milletvekilleri buna karşı çıkıyor ve olayın bir komite incelemesinden çıkarak Yeni Demokrasi yöneticilerini soruşturma ve yargılamaya doğru gittiğini belirtiyordu.²¹

1997 yılında komitenin hazırladığı ilk taslak raporun bazı kısımlarının basına sızmasından sonra Güney Kıbrıs Meclisi Yunanistan'a resmi bir yazı yazarak taslak raporun tam içeriğini ve soruşturma dosyalarını talep etmiş, Yunan tarafı ise taslağın içerisinde Yunanistan'ın milli güvenliği için gizlilik dereceli hassas bilgiler bulunduğunu belirterek bu isteği reddetmişti. Güney Kıbrıs Meclisi'nin 2006 ve 2010 yılındaki teklifleri de aynı nedenlerle reddedildi. 21 Ocak 2016 tarihinde ise, Yunan Meclisi ile GKRY Meclisi arasında, inceleme sonuçlarının Güney Kıbrıs'a gönderilmesine ve bu konuda iki ülkenin meclislerinin iş birliği yapmasına yönelik bir anlaşma imzalandı. Yaklaşık iki yıl süresince iki ülke meclislerinin ortak komisyonları, Kıbrıs dosyası üzerinde bilgi alışverişinde bulundu, bu süreçte dosya tekrar düzenlendi ve 2018 yılında son haliyle Güney Kıbrıs'la paylaşılarak bulguların halka açıklanmasına karar verildi.²²

Çalışmada da belirtileceği üzere rapor tek taraflı hazırlanmış ve tarihsel gerçeklerin çarpıtılması raporda açıkça yer almıştır. Bu kapsamda raporda bir terör örgütü olan EOKA²³ (Ethniki Organosis Kiprion Agoniston-Kıbrıslı Savaşçıların Milli Örgütü) özgürlük savaşçısı olarak nitelendirirken, adadaki olayların aslında İngilizlere karşı bağımsızlık hisleriyle ayaklanan Rumların faaliyetlerinden kaynaklanmadığı, tam aksine adadaki Türk askeri birliğinin Türklere gizlice silah sağlaması ve Türklerin kışkırtıcı hareketlerinin adada kaosa neden olduğu gibi tarihsel gerçeklerle hiçbir şekilde örtüşmeyen ifadeler sıklıkla tekrarlanmaktadır.

1. Fakelos Kipru: Tarihsel Süreç

Raporun giriş kısmında Kıbrıs tarihine ayrıntılı yer verilmiştir. Bu kapsamda komisyon raporunda Süveyş Kanalı açıldıktan çok kısa bir süre sonra Kıbrıs'ın Türkler tarafından İngiltere'ye devrinin Kıbrıs'ın bölgedeki önemini gösterdiği ve bunun aynı zamanda Rumların adada Türklerin işgal yönetiminden kurtuluşu için yeni

¹⁹A.g.e., s.14.

²⁰1976 kıta sahanlığı krizinden sonra imzalanan Bern Mutabakatıyla her iki ülkede Ege'de tartışmalı alanlarda petrol araştırması yapmama konusunda anlaşmışken, Yunanistan'ın yaşadığı ekonomik kriz nedeniyle kamuoyu dikkatini dışa döndürmek isteyen Papandreu 1987 yılında Bern Mutabakatı'nın Yunanistan'ı bağlamadığını ilan etmiş ve Taşoz adası açıklarında yeniden petrol araştırması yapılacağını belirtmişti. Papandreu'nun bu kararı Yunan savunma ve dışişleri bakanlarını dahi şaşırtmış ve gereksiz bir kriz çıkartıldığını düşüncelerine neden olmuştu. Aleksis Iraklidis, *Aspondi Yitonas, Elada-Turkia I Dieneksi Tu Aigeu*, Ekdosi Sideris, Atina 2007, s.149.

²¹Fakelos Kipru, s.15.

²²A.g.e., s.17.

²³Kıbrıs Rumu Yorgos Grivas önderliğinde Atina'da kurulan ve adayı Yunanistan'a ilhakı amaçlayan kanlı terör örgütü EOKA, 1 Nisan 1955 tarihinde eylemlerine başlamıştır. Sadece İngilizleri ve Türkleri değil, kendi fikirlerine karşı çıkan Rumları da kateden EOKA terör örgütünün kuruluş süreci hakkında bkz: Charles Foley, *General Grivas Hayatım*, Kalkedon Yayınları, 2012. EOKA'nın sadece Türk ve İngilizlere değil, Rumlara yönelik yaptığı katliamları inceleyen bir eser için bkz: Makarios Dorusotis, *Karanlık Yön EOKA*, Galerî Yayınları, Lefkoşa 2005.

bir sayfa açtığı belirtilmektedir. Rapora göre 17 Ekim 1915 tarihinde İngiltere resmi olarak Yunanistan'a Birinci Dünya Savaşı'na girmesi karşılığında Kıbrıs'ı teklif etmiştir²⁴, o dönem Aleksandros Zaimis yönetimindeki Yunan hükümeti Alman dostluğu politikası izlediği için bu teklifi reddetmiştir. Kıbrıs'ta 1925 yılından itibaren Kilise öncülüğünde Adadaki Rumlar Yunanistan'la birleşme isteğini dile getirmiş, İngiltere ise bu isteği reddetmiştir. 17 Ekim 1931 tarihinde Kıbrıs'ta halk İngiliz yönetimine karşı ayaklanmış 21 Ekim 1931 tarihinde Lefkoşa ve Kıbrıs'ın değişik bölgelerinde Yunan bayrağı göndere çekilerek bağımsızlık ilanları yapılmıştır.²⁵

Raporda bir terör örgütü olan EOKA özellikle övülmekte ve kendisinden adanın bağımsızlığını isteyen özgürlükçü bir oluşum olarak bahsedilmektedir. Bu kapsamda rapora göre 1954 yılında bağımsızlık için başlayan EOKA hareketi giderek daha aktif bir rol oynamış²⁶, İngilizlerin bu hareketi şiddetle bastırma yöntemleri sonuç vermemiş²⁷ ve halk aktif bir şekilde bağımsızlık mücadelesine katılmıştır. 1955 yılında EOKA'nın eylemleri İngiliz askeri birliklerle ciddi zarar vermiş ve Kıbrıslı Rumların bağımsızlık mücadelesi hem Kıbrıs'ta hem Yunanistan'da büyük bir hayranlıkla izlenmiştir.²⁸ (Yunanistan'da bu hayranlık o boyut-tadır ki Londra ve Zürih anlaşmalarından sonra Yunanistan'ın emriyle Atina'ya dönen Grivas, kıdemli albay rütbesinde olmasına rağmen Yunan hükümeti tarafından fahri korgenerallik rütbesi ile ödüllendirilmiştir.)²⁹

Rapora göre 1958 yılında Kıbrıslı Türklerin eylemleri sonucunda Rumların daveti ile o dönemki Yunan hükümeti NATO'nun olağanüstü toplanmasını istemiş, ayrıca Yunan Meclisi de oybirliği ile yabancı meclislere bu konuda Türk direnişinin durdurulması için çağrıda bulunmuştur. Raporda taraflı bir şekilde bahsedilen olaylar, EOKA teröristlerinin Türk köylerini ve Türk mülklerine saldırılarına karşı mukavemet teşkilatının kendisini savunması eylemleridir.³⁰ Yine rapora göre 1963 yılı Aralık ayından itibaren silahlı çatışmaların başlaması üzerine adadaki 650 kişilik Türk Birliği ada Türklerini silahlı çatışma için eğitmeye başlamış, Türkiye'den silahlar gizlice getirilmiş, ayrıca Türk subaylar gizli kimliklerde 1968 yılı içerisinde adaya yoğun bir sızma gerçekleştirmiştir.³¹

Raporun oldukça yanlı ve tarihi gerçeklerle bağdaşmayan kısımlarından birisi de 1963 olaylarının başlangıç nedeni olan Akritas Planı ve bu plan doğrultusunda ada da Türkleri yok etmeyi amaçlayan Rum saldırılarından bahsedilmemesidir.³² Raporda birçok yerde Türklerin kendilerini korumak için oluşturdukları Türk Mukavemet Teşkilatı'ndan³³ suçlayıcı bir dile bahsedilirken EOKA'dan normal bir yapıymış gibi bahsedilmesi de raporun tek taraflı bakış açısını yansıtmayı bakımından dikkat çekicidir.

²⁴Dionisos Çirigotis, *Neoteri Kai Singhroni Eliniki İstoria*, Piyotita Yayınevi, Atina 2010., s.308.

²⁵Fakelos Kipru, s.40-41, 1931 yılında Kıbrıs'ta gerçekleşen Rum İsyanı'nı ayrıntılı inceleyen bir eser için bkz.: İzzet Öztoprak, "Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları", *Belleten*, 1998.

²⁶EOKA'nın ilk dönem hareketlerini ayrıntılı inceleyen bir çalışma için bkz.: Mehmet Balyemez, "İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs'ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı (18-19 Aralık 1954)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXXVII/103(2021).

²⁷İngilizlerin EOKA ile mücadelesindeki istihbarat eksiklerine ve hatalı analizlerin örgütün daha da büyümesine yol açmasını inceleyen bir çalışma için bkz.: Nihal Erkan, *British Intelligence Against EOKA in Cyprus 1945-1960*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, 2019.

²⁸Fakelos Kipru, s.43.

²⁹Praktika Tis Vulis, (Yunan Meclisi Görüşme Zabıtları) 18 Mart 1959, s.153.

³⁰EOKA'nın saldırılarına karşı koyma eylemleri için bkz.: Sibel Akgün, *Kıbrıs'ta Türk Varlığı'nın Koruyucusu Türk Mukavemet Teşkilatı*, Kronik Yayınları, 2024, s. 203-211. Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'nin kuruluşu ve faaliyetleri için bkz. Mehmet Balyemez, *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasal Örgütlenmeleri (1923-1960)*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2024.

³¹Fakelos Kipru, s.44-48.

³²Dönemin Rum içişleri bakanı Yorcakis ve Yunan subaylarınca hazırlanan Akritas planı çok kısa süre içerisinde Kıbrıs arasında bulunan Türkleri yok etmeyi ve arkasından adanın Yunanistan'la birleşmesini öngörüyordu. Bu kapsamda 21 Aralık 1963 tarihinde başlayan Rum saldırılarında 364 Türk hayatını kaybetmiş, fakat Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kararlı direnişi nedeniyle Rumlar adadaki Türkleri yok etme amacına ulaşamamıştı. Bu konuyu inceleyen ayrıntılı bir eser için bakınız: Ulvi Keser, "21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2011.

³³Kıbrıs Türklerinin varoluş ve EOKA'ya karşı direniş mücadelesinde önemli bir aşama olan Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kuruluşu ve EOKA'ya karşı mücadelesini arşivlerden inceleyen ayrıntılı bir çalışma için bkz.: Soyalp Tamçelik, *Kıbrıs'ta Sessiz ve Gizli Savaş, Arşiv Belgelerine Göre Türk Mukavemet Teşkilatı ve Gizli Tarihi*, Nobel Yayıncılık, Ankara Ocak 2024.

Rapora göre, Türklerin verdiği bu eğitimler sayesinde 1968 yılı başında adadaki Türk askeri gücünün dışında 12.000 kadar silahlı ve eğitim almış Kıbrıs Türkü ortaya çıkmış, ada 6 askeri bölgeye bölünerek, silah eğitimi almış ada Türklerinin bu bölgelerinin savunmasından sorumlu oldukları kabul edilmiştir. Bu dönemde adada 950 Yunan askeri bulunurken, yaklaşık 15.000 Kıbrıslı Rum da askeri eğitim almış ve milli muhafız gücüne oluşturmuştur.³⁴

Bu dönemde muhtemel bir Türk saldırısına karşı Kıbrıs savunması için Rum ve Yunan subayların ortak çalışmasıyla “Kalipso” adlı plan geliştirilmişti. Planın ana hatları Kıbrıslı Türklerin isyanının bastırılması ve bununla eş zamanlı bir Türk çıkarma harekâtının engellenmesidir. Plan kapsamında Kıbrıs beş askeri bölgeye bölünmüş ve her bölgenin başına yüksek düzeyli bir subay atanmıştır. Bu bölgeler Magosa, Girne, Lefkoşa, Limasol ve Larnaka’dır. Plan kapsamında Türk çıkarma harekâtına karşı muhtemel plajlara mayın döşenmesi, çıkarma gemilerini durduracak maniaların yapılması ve kıyıların tahkimatı konusunda faaliyetlere ağırlık verilmiş ve 1967 krizinden sonra bu faaliyetler hızlandırılmıştır. Ne var ki seçilen bölgelerdeki yoğun turistik faaliyetler, mali sorunlar ve bölgedeki Rum askeri gücünün az olması nedeniyle plan tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir.³⁵

Rapora göre 1967 olaylarında Grivas tarafından Türklere karşı ağır silahların kullanılması, Türkiye'nin siyasi liderlerinde ve Türk halkında yoğun bir tepkiye sebep olmuş, bu kapsamda Türkiye açıkça Yunanistan'ı Kıbrıs konusunda hedef almaya başlamıştı. 1967 olaylarında Türklerin müdahaleye hazır olduğunun anlaşılması üzerine ABD'nin arabuluculuğu ile Yunan hükümeti adadaki Yunan askerlerinin bir kısmını tahliye etmeyi kabul etmişti.³⁶ Aslında Yunanistan ilk başta sadece Grivas'ın geri çekilmesi ve bölgedeki Yunan askerlerinin çok az bir kısmını tahliye edilmesiyle Türkiye'nin yatıştırılabileceğini düşünmüş, fakat Türkiye'nin kararlı tavrı karşısında bütün askerlerini geri çekmek zorunda kalmıştı.³⁷ Dönemin Yunan Dışişleri yetkilileri ile yapılan mülakatta; Amerikalıların askerleri adadan geri çekmesi konusunda Yunanistan'ı ağır bir şekilde uyardıkları ifade edilmektedir. Yunan askerlerinin adadan geri çekilmesinin Rumlarda Yunanistan'a duyulan güven konusunda derin bir hayal kırıklığı yarattığı da raporda belirtilmektedir.³⁸

Raporda adadaki Yunan askerlerinin çekilmesinin ABD baskısıyla olduğu ifadeleri yer alsada, 1964 yılında Yunan askerlerinin adaya gizlice gidişinden hem ABD hem de İngiliz istihbarat teşkilatının haberi olduğunu bizzat Rum lider Kleridis anılarında ifade etmektedir. Kleridis'e göre adaya Yunan askerlerinin gizlice gitmesi Türkleri kızdırmamak için yapılmış bir hareketti ve hem NATO, hem de ABD ve İngiltere'deki yetkililer adaya giden Yunan birliklerinden haberdardı.³⁹ 1964 yılından itibaren Makarios'un bir Türk tehdidine karşı Sovyetlerle ilişkilerini geliştirmesi ve adada komünist partisi AKEL (Anortotiko Komma Ergazomenou Laou) liderliğindeki sol siyasetin gücü ABD ve İngilizleri adaya NATO'ya sadık Yunan askerleri göndererek istenmeyen gelişmeleri engellemeye itmişti.⁴⁰

Dönemin yetkililerinden Korgeneral Ioannis Davos⁴¹ 5 Mart 1987 yılında komite önünde verdiği ifadeye göre, 1967 yılında Türkiye'nin baskısı sonucu yaklaşık 12 bin Yunanlı asker ve eğitilmiş Kıbrıslı Rum asker

³⁴Fakelos Kipru, s. 48-49.

³⁵A.g.e. s. 49.

³⁶Yunan yazar Papahelas'a göre, aslında Amerikalılar, Türk güçlerinin adaya çıkarma yapabilmek için yeterli amfibi araca sahip olmadığını ve en azından planlama ve harekete geçme için dört haftalık bir süreye ihtiyacı olduklarını biliyorlardı, bununla beraber Yunanistan üzerinde Türk amfibi harekâtının her an olabileceği gibi bir algı yaratmışlardı. A. Papahelas, *O Viasmos Tis Elinikis Dimokratias, O Amerikanos Paragon 1947-1967*, Ekdosi Estia, Atina 1997, s.400-401.

³⁷Syrgios, a.g.m. s. 21.

³⁸Fakelos Kipru, s.52.

³⁹G.Kliridis, *İ Katatesi Mou*, II, Ekdosi Alithia, Lefkoşa 1989, s.115-116.

⁴⁰Syrgios, a.g.m. s. 5

⁴¹1974 yılında Yunan Üçüncü Kolordusu Komutanı olan ve demokrasi yanlısı olarak bilinen Korgeneral Davos, cuntanın yıkılmasından sonra önce Kara Kuvvetleri, sonrasında ise 1976 yılına kadar Genelkurmay Başkanı olarak görev yapmıştır.

görevlerini bırakmak zorunda kalmıştır. Bu da kışlalarda derin bir moral bozukluğuna yol açmıştı, çünkü bu askerler savaşa hazırı. Rapora göre 1967 yılında bu askerlerin adadan uzaklaştırılması daha sonraki süreçte Türk işgaline yol açan en önemli olaylardan biriydi.⁴²

Yunan Meclisi Araştırma Komisyonunun yaptığı bu analizler sonucunda vardığı sonuç, tartışmasız bir şekilde Kıbrıs'taki Yunan Kontenjan Alayı ve gizlice adaya gönderilen askerlerin geri çekilmesinin Türklerin elini kuvvetlendirdiğiydi. Bu, adanın savunmasında Türkler karşısında büyük bir zafiyete neden olmuştu. Eğer bu askeri birlikler geri çekilmeseydi Türkiye 1974'te harekâta girişemezdi. Aynı şekilde komiteye göre dönemin askeri liderlerinin “Bu askerleri geri çekmezsek Türkiye açık bir şekilde savaş ilan eder” şeklindeki değerlendirmeleri de gerçeklikten yoksundu. Burada esas önemli nokta ABD'nin bu askerlerin geri çekilmesi konusunda yaptığı baskının, Türkleri Kıbrıs'a daha fazla el atma konusunda cesaretlendirmesiydi.⁴³

Her ne kadar rapora göre bu hareket Rumlarda Yunanistan'a yönelik bir güvensizlik oluştursa da, Rumlarda temel hedeflerinden sapmamıştı. Adada yaşayan Türklere yönelik Rum baskısı bu dönemde artarak devam etmiş, Türkler çevrelenmiş kantonlarda en temel erzak-gıda stoklarından ve tıbbi destekten mahrum bir şekilde hayatlarını idame ettirmeye çalışmışlardı.⁴⁴

Araştırma Komisyonu raporlarına göre 1968 yılından 1974 yılına kadar geçen süre içerisinde Türkler, Kıbrıslı Türkleri hem silahlarla donatmış hem de onlara savaş taktikleri konusunda önemli bir eğitim vermişlerdi. Bu kapsamda manga, bölük, tabur ve alay düzeyinde örgütlenmiş bu ada Türklerin sayısı 1974 yılı başındaki Rum Milli Muhafız Ordusunun tahminine göre 11.000 ile 13.500 kişi arasındaydı.⁴⁵

Bu gelişmeler üzerine Rum Milli Muhafız Ordusu “Afrodit” ismi ile bilinen ikinci bir savunma planı hazırlamıştı. Planın ana hattı birinci öncelikle Magosa'ya yönelik muhtemel bir Türk amfibi harekâtının engellenmesi, ikinci olarak ta Lefkoşa ve Girne'nin savunulmasıydı.⁴⁶ Kalipso planında olduğu gibi bu planda da ada beş savunma bölgesine ayrılmıştı, planda yer alan önemli bir husus ise Türk amfibi harekâtı ile eş zamanlı olarak adada başlayabilecek bir kalkışmanın bastırılmasıydı. Bu amaçla hızla silahlanan Makarios, 1964 yılında SSCB'den tank ve zırhlı personel taşıyıcı, 1972 yılında ise Çekoslovakya'dan çok sayıda silah ve mühimmat satın alacaktı.⁴⁷ Planı desteklemek maksadıyla Yunan Genelkurmayı da bir destek planı hazırlamıştı. Bu kapsamında 1968 yılı Nisan ayında onaylanan plana göre adadaki Yunan Kontenjan Alayı, Rum Milli Muhafız Ordusu emrinde muharip bir güç olarak kullanılacak, çıkarmaya yönelik emareler belli olduğunda bir denizaltı Türk amfibi gücünü engellemek için görevlendirilecek, ayrıca muharip ve bombardıman uçakları da amfibi gücü engellemek için kullanılacaktı. Kıbrıs'ta görevlendirilecek denizaltı için özellikle adanın kuzeyinde ve doğusunda 7 adet karakol sahası belirlenmişti. Bunun yanı sıra Girit'te iki savaş gemisi lojistik bütünlemesini yapmış bir şekilde her an adaya intikal için hazır bekletilecekti. Ada açıklarında görevlendirilecek denizaltının harp torpidoları ile seyir kalkacağı ve bölgeye Girit'ten 40 ile 56 saat arasında

⁴²Fakelos Kipru, s.53.

⁴³A.g.e, s.54.

⁴⁴Türkiye adadaki soydaşlarına Kızılay aracılığıyla hem gıda yardımında bulunuyor, hem de özellikle tedavileri engellenen soydaşlarını gemilerle Türkiye'ye nakledilerek tedavi edilmelerini sağlıyor ve masraflar Kızılay tarafından karşılanıyordu. Bu konuyu inceleyen bir çalışma için bakınız. Sadık Sarısan, “Türk Halkının Kıbrıs'a Yaptığı Yardımlar, 1950-1974”, *Uluslararası Boyutuyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, 2014, s. 159-203.

⁴⁵Fakelos Kipru, s.55.

⁴⁶Raporda çok sık şekilde Türk amfibi harekâtının Magosa'dan beklendiği ve bu yüzden bütün planlamaların buna göre yapıldığından bahsedilmektedir. Türkiye'de Rumlarda ve Yunanlıların Magosa'ya yönelik bir amfibi harekât beklediği düşüncesiyle, barış harekâtında bir aldatma konvoyunu Magosa'ya göndermiş, gece denizden karadaki mücahitlere bilinçli bir şekilde çıkarma olacağına yönelik işaretler gönderilmiştir. Bu muhabere aldatmasına katan Rum güçleri Girne bölgesine gönderilecek alayın sevkini iptal etmiş ve bölgedeki Rum ve Yunan güçlerinin Girne tarafındaki çatışma sahasına erişmesini böylece engellemiştir. Gökhan Atmaca-Oğuzhan Eraslan, *Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Türk Deniz Kuvvetleri*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayını, İstanbul 2024, s.28.

⁴⁷Mesut Uyar- Edward J.Ericson, *Phase Line Attila, The Amphibious Campaign For Cyprus 1974*, Marine Corps University Press 2020, s.66

ulaşması hedeflenecekti.⁴⁸

Hava Kuvvetleri ise bölgede olası bir harekâtı destekleme maksadıyla Girit'te 18 savaş uçağı bulunduracaktı. Savaş uçaklarının esas görevi Türk amfibi gücü adaya ulaşmadan önce onlara mümkün olan en fazla zararı verdimektir. Böylece yardımcı kuvvetler gelene kadar adadaki Yunan birliklerine zaman kazandırılacaktı. Uçaklar Girit'teki Suda ve Kastellion üslerinde silah yükleri hazır vaziyette konuşlanacaktı. Bununla beraber Yunan savaş uçaklarını esas engelleyen unsur yakıtlarının yeterli olmamasıydı. Bu nedenle ilk önce Girit'ten Kıbrıs'a alçak irtifada seyredecek, Türk çıkarma unsurları bombalanacak, müteakiben Kıbrıs'ın güneyindeki üslere veya Rodos'a iniş gerçekleştirilecekti. Zorunlu durumlarda ise Beyrut veya Tel Aviv'e iniş seçenekleri için diplomatik girişimde bulunulacaktı.⁴⁹

2. Makarios'a Darbe Süreci

Askeri alanda bu hazırlıklar sürerken siyasi alanda ise Rumlar ve Yunanlılar arasında bir kargaşa sürmekteydi. Bu kargaşanın en belirgin tarafları ise Makarios ve Grivas'tı. Her ikisi de ENOSİS istemesine rağmen Makarios Türkiye'nin askeri gücü nedeniyle Enosisin zamana dayalı gerçekleştirilmesini ve ada Türklerinin ekonomik güçsüzlüğe mahkum edilmesini öneriyordu, Grivas ise bir an önce ENOSİS'in gerçekleşmesini istemekteydi.⁵⁰ Özellikle 1968 yılından sonra Cunta yönetiminin Makarios'u öldürme girişimleri açıklık kazandı, bu kapsamda 1970 yılı Mart ayı içerisinde Makarios'u taşıyan helikoptere ateş açılmış fakat Makarios bundan sağ kurtulmayı başarmıştı. Bu dönemde Makarios'un uzun süreli politikasının Enosis için yeterli olmadığını düşünen Rumlar ve Yunan subayları EOKA-B adlı yeni bir örgüt kurmuşlardı, 28 Ağustos 1971 tarihinde ise Grivas adaya gizlice gelerek EOKA-B'nin başına geçmişti.⁵¹ 1972 yılından itibaren Makarios'u öldürmek için cuntanın da desteğiyle EOKA-B'nin faaliyetleri hızlanmıştı, bundan Makarios'un özellikle Çekoslovakya'dan silah alması da etkili bir rol oynamıştı çünkü Cunta komünist bir ülkenin Kıbrıs konusuna karışmasına karşı çıkıyordu. Ekim 1973'te Makarios'un bulunduğu Aya Sergio bölgesinde bir suikast girişimi daha olmuş ama Makarios bundan da kurtulmuştu.⁵² Grivas'ın adaya dönüşü ve EOKA-B liderliğini üstlenmesi sonrası iç çatışma daha da yoğunlaşmıştı. Mayıs 1974'te de Rum Milli Muhafızları'nın cephaneliklerinden silahlar çalınıyor ve bunlar EOKA-B'ye aktarılıyordu.⁵³ EOKA-B'nin kendisine karşı gittikçe güçlenmesinden rahatsız olan Makarios ise, 26 Haziran 1974 tarihinde yaptığı açıklamada EOKA-B'nin tamamen Yunanistan tarafından verilen direktiflerle yönetildiğini ve Yunan İstihbarat Teşkilatı'nın da bu işin içinde olduğunu belirtmişti.⁵⁴

Suikast girişimlerinin boşa çıkması sonucu Cunta yönetimi Makarios'u bir darbe ile devirmek için 1974 yılı Mayıs başında karar vermişti. Bu kapsamda gerekli hazırlıkları yapıp planlama aşamasına geçmişlerdi, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Kissinger da 23 veya 24 Haziran 1974 tarihinde Yunan cuntasının Kıbrıs'ta bir darbeye girişeceğini biliyordu,⁵⁵ çünkü cunta ile çok yakın bağlantıları vardı.⁵⁶

⁴⁸Fakelos Kipru, s.56-57.

⁴⁹A.g.e., s.57.

⁵⁰Vehbi Zeki Serter, "Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Düzenlenen Rum-Yunan Askeri Darbesi ve Mutlu Türk Barış Harekâtı'nın Başlaması (20 Temmuz 1974)", *Türk-Yunan İlişkileri Bildirileri, Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Genel Kurmay Basımevi, Ankara 1986, s. 347.

⁵¹Ergenekon Savrun, "Kıbrıs'ta Yunan Cunta Darbesine Karşı Türk Barış Harekâtı'nın Belgelerle Tarihi", *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2018, s. 261.

⁵²Bizzat Atina'da Cunta yönetimi tarafından verilen emirle gerçekleştirilen ve EOKA'lı Rumların da içinde olduğu bu iki suikast girişimini Rum arşivleri üzerinden inceleyen bir çalışma için bakınız: Makarios Drusiotis, *Dio Apopiras Ke Mia Dolofoia: İ Hunta Ke Kiprus 1967-1970*, Ekdosi Alfadi, 2009.

⁵³Fakelos Kipru, s.60-61.

⁵⁴Savrun, a.g.m. s.264.

⁵⁵Rum ve Yunan tarih yazımında, Yunanistan'daki cuntanın ABD ile iş birliği içerisinde olduğu, bu kapsamda bir yandan ABD'den maddi destek alırken diğer yandan iç kamuoyu desteği sağlamak için Kıbrıs'ta harekete girişeceğini ABD'nin bildiği ifadeleri sıklıkla yer almaktadır. Ayrıca Makarios'un gittikçe Sovyetlere yaklaşan tavrı ABD'nin kendisini kızıl papaz olarak nitelemesine yol açmıştır. Cuntanın ABD Dışişleri Bakanı

Atina'dan verilen emirlerden sonra 9 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'ta Rum Milli Muhafız Ordusu karargahında yapılan son toplantıda darbenin ayrıntıları kesinleştirilmiş, Yunan Kontenjan Alayı'nın da darbedeki rolü belirlenmişti. Bununla beraber adadaki Yunan Kontenjan Alay Komutanı Yunan alayının darbeye katılmaması fikrini ileri sürmüştü, çünkü ona göre bu Rumlar arası iç karışıklıkla taraf olmak anlamına gelecekti ve adadaki savunma gücünü zayıflatabilirdi. Ayrıca toplantıda Türkiye'nin müdahil olma konusu da gündeme gelmişti. Bu kapsamda Rum Milli Muhafız Ordusu komutanı ve adadaki üst düzey Yunanlı subaylar 12 Temmuz 1974 tarihinde Atina'ya gelmiş, 13 Temmuz 1974 tarihinde Yunan Genelkurmay karargahında darbeye ilişkin son hazırlıklar ve planlamalar yapılmıştı.⁵⁷

Darbe hazırlıkları kapsamında tarih olarak 15 Temmuz 1974 seçilir ve harekâta başlama kodu "Makarios hastaneye girdi" mesajıdır. Darbeye katılmak için 14 Temmuz 1974 gecesi sivil elbise giymiş yüzden fazla Yunan subay Olimpik Hava Yolları'nın özel uçağı ile Lefkoşa'ya gelir, hemen arkasından tekrar bir askeri grup sivil kıyafetlerle adaya intikal etmiştir.⁵⁸

Rapora göre 15 Temmuz 1974 tarihinde Makarios'a düzenlenen darbede, Makarios taraftarları beklenenden daha sert bir direniş göstermiş, ayrıca fırsatçı bazı Yunan subayları yağma olaylarına girişmişti. Yapılan darbe Makarios'a karşı olmakla birlikte Yunan Cuntası içindeki ayrımı da ortaya çıkarmıştı. 1986 yılında alınan ifadelerle göre dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Petros Arapakis ve Hava Kuvvetleri Komutanı General Papanikolaou olaylardan haberdar edilmemişti. Bundaki sebep ise her ikisinin de Amerikalı meslektaşlarıyla yakın iş birliğinde bulunmaları ve olayları Amerika'ya önceden bildirip engelleyebilme olasılığıydı. Makarios'u devirme girişimi cuntanın yaptığı en yanlış hareketlerden biriydi, cunta Makarios'u devirdikten sonra Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşeceği hayalini görüyordu. Halbuki bu düşünce gerçekten çok uzaktı, ayrıca ABD'nin böyle bir şeye izin verip vermeyeceği şüpheliydi.

Rapora göre bu darbe girişimi Türklere uzun süredir bekledikleri Kıbrıs'a müdahale fırsatını vermişti. Çünkü Türkler garantör devlet olarak uzun süredir Kıbrıs'a müdahale için zaten hazırlıklarını tamamlamışlardı ve sadece olayların kendilerine yol vermesini bekliyorlardı. Cuntanın bu hareketi Türklere bekledikleri fırsatı yaratmıştı.⁵⁹

3. Raporda Kıbrıs Barış Harekâtı Süreci ve Yunanistan'ın Hataları

Adada bu gelişmeler yaşanırken, Türklerin Kıbrıs'a müdahale edileceğine yönelik en ciddi bilgiler Yunan istihbaratının adada bulunan elemanlarından ve özellikle Girne bölgesindeki elemanlarından geliyordu. Türk telsiz mesajlarını dinleyenlerden biri de Aleksandros Simeoforidis'ti. Türkçeyi çok iyi bildiği için bu konuda çok ciddi istihbarat sağlıyordu. Simeoforidis 20 Temmuz 2022 tarihinde Kathimerini gazetesine verdiği röportajda, 17 Temmuz 1974 tarihinden itibaren Adana ve Mersin'de Türk telsiz muhaberesinde yoğun faaliyetlerin olduğunu, 18 Temmuz'dan itibaren ada üzerinde Türk helikopter ve uçaklarının belli noktalara cephane atmaya başladığını ve Türklere ait kamyonların gelip bunları alıp uzaklaştığını anlatıyordu. Ayrıca 19 Temmuz gecesi yoğun gemi hareketine dair işaretler almaya başladıklarını ve bunu Atina'ya bildirdiklerini belirtiyordu⁶⁰

Kissinger ile olan ilişkileri ve Makarios'a yönelik suikast planının ABD'nin bilgisi dahilinde olduğunu vurgulayan bir eser için bkz.: Kostas Venizelos, Mihalis Ignatiou, *Ta Mistika Arhia Tu Kisinzer*, Ekdosi Livani, Atina 2002,

⁵⁶Fakelos Kipru, s. 68.

⁵⁷A.g.e., s.71-72.

⁵⁸Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2006, s. 430.

⁵⁹Fakelos Kipru, s.73-79.

⁶⁰Yunanistan'ın Kastoria (Kesre) kentinde doğan ve mübadiller dolayısıyla Türkçeyi bilen Simioforoidis Yunan Harp Okulu'ndan mezuniyetinden sonra 1960 yılında Yunan Silahlı Kuvvetlerinin Türkçe kurslarına katılmış, 1964 yılında Yunan İstihbarat Teşkilatı için görevlendirilmiş ve Batı

Bu istihbaratla beraber bölgede bir dezenformasyon karmaşası yaşanıyordu. Özellikle dönemin Yunan istihbarat çalışanlarından alınan raporlara göre, 1974 yılı Temmuz ayında Varşova Paktı ülkelerinde askeri hareketlilik olduğu, Bulgaristan'ın Yunan sınırına asker sevk ettiğine yönelik birçok bilgi Yunan istihbaratına ulaşıyordu. Bu bilgilerin çok büyük bir kısmının yalan haber olduğu daha sonra ortaya çıktı. Bu bilgilerin yayılmasında ABD'nin Sofya Büyükelçiliği büyük bir rol oynuyordu, o dönem burada görev yapan Yunan büyükelçi Asimaki Papanikolaou'nun araştırma komitesine verdiği ifadeye göre ABD'li meslektaşları özellikle 1974 Temmuz ayında sık sık Sovyetler Birliği ve Bulgaristan'ın yoğun askeri hareketlilik sergilediğini ve Bulgar askerlerinin sınırın güneyine yani Yunanistan'a doğru hareket ettiği yönünde kendisine bilgiler veriyordu.⁶¹

Makarios'u devirmek ve ENOSİS ilan etmek için yapılan darbe sonrası, Atina'nın asla beklemediği bir gelişme yaşanmış, Rum Milli Muhafız ordusu kendi içinde çatışmaya başlamış ve bu çatışmaya Rum polisler de dahil olmuştu. Bu çatışma ortamında Türklerin hazırlıkları ve bu hazırlıklara yönelik İngiltere ve Almanya'daki Yunan askeri ataşelerin hem Atina'ya hem Lefkoşa'daki üst düzey subaylara yönelik uyarılarını kimse dikkate almamıştı, bu ileride pahalıya ödenecek bir hataydı. Gelen istihbarat emarelerine rağmen Cunta yönetimi tam bir uyuşma içerisindeydi.⁶²

Bulgarlara yönelik yalan haber bombardımanı o kadar etkili oluyordu ki Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Arapakis 1974 Temmuz'unda bir resepsiyonda Batı Almanya büyükelçisine kuzeyde yoğun bir askeri hareketliliğin olduğunu, Sofya'nın niyetinin ne olduğunu tahmin edemediklerini ve bu durumda yarın için iyi bir haber olup olmadığı konusunda sürekli şüphelerin olduğunu belirtiyordu.⁶³

Türklerin hareketliliği konusundaki raporlar 19 Temmuz 1974 tarihinde Yunanistan'a yoğun bir şekilde gelmeye başladı. 19 Temmuz 1974 tarihinde BBC akşam 17.30 haberlerinde Mersin'den ayrılan Türk gemilerine ilişkin haberler yapıyordu. Ayrıca Zafer Burnunda bulunan Rum radar ekibi 19 Temmuz akşamı 20.15'te Magosa'ya doğru giden Türk aldatma konvoyunu tespit etmişti, bununla birlikte adadaki Yunan subayların Atina'yı uyarma ve genel alarm ilan etme çabaları sonuç vermemişti.⁶⁴ Bütün bu gelen istihbarata rağmen, Cunta yönetimi bu haberlere inanmak yerine bunun bir blöf olduğunu ifade etmekteydi.⁶⁵

Rapora göre Türk harekâtına hazırlıksız yakalanan Cunta yönetimi, 20 Temmuz 1974 tarihinde dönemin Yunan Cumhurbaşkanı Gizikis başkanlığında savunma komitesini acil olarak toplamış ve ülke çapında genel seferberlik ilanına karar verilmişti, bununla beraber toplantıda Yunanistan'la Kıbrıs'ın birleştiğinin ilan edilmesi gibi hayalperest fikirlerde ileri sürülmüştü. İlan edilen seferberliğe rağmen Yunan ordusunda yeterli donanımın bulunmadığı, seferberlik emri kapsamında kışlalara gelen vatandaşlara üniforma verilemediği ve onların geri çevrildiği dönemin Yunan askeri yetkilileriyle yapılan görüşmelerde ortaya çıkmış, bu kapsamda seferberliğin sadece iç siyasete yönelik bir ilan olduğu raporda değerlendirilmişti.⁶⁶

Seferberlik toplantısından sonra bütün amiral ve generallerin katıldığı savaş konseyi toplantısı başlamış, burada Cunta lideri Gizikis tarafından tekrar Yunanistan ve Kıbrıs'ın birleşmesi fikri ortaya atılmış, bunun Türklerle bir gözdağı olacağı söylenmişti. Bununla birlikte bu konu bir karara bağlanmamış, toplantı bütün öğleden sonra devam etmesine rağmen Türkiye ile savaş konusunda da net bir karar çıkmamıştı. Dönemin Yunan Genelkurmay Başkanı Bonano ise anılarında savaş ilan edilmeme sebebi olarak kuvvetler arası anlaş-

Trakya'da çalışmış, 1968 yılında ise Kıbrıs'taki Yunan dinleme timlerine komutan yardımcısı olarak atanmıştı. <https://www.kathimerini.gr/society/561959650/toys-eicha-eidopoiisei-oti-oi-toyrkoi-etoimazontai>. "erişim tarihi: 15.11.2024"

⁶¹Fakelos Kipru, s.84.

⁶²Konstantinos Aleksis Dimitriadis, *Kipros 1974 İ Megali Prodosis*, Ekdosis Pelasgos, Atina 2023, s. 62-63.

⁶³Fakelos Kipru, s.85.

⁶⁴Uyar, a.g.e. s. 110-111.

⁶⁵Fakelos Kipru, s. 86.

⁶⁶Dimitriadis, a.g.e. s.93-96.

mazlığı ileri sürmektedir. Ona göre böyle ağır sorumluluğu olan bir karar için kara, hava ve deniz kuvvetleri komutanlarının tam onayı gerekiyordu. Deniz Kuvvetleri komutanı Arapakis toplantıda donanmanın savaşa hazır olduğunu fakat tam bir hava hakimiyeti olmadan gemileri savaşa göndermeyeceğini söylemişti. Hava Kuvvetleri komutanının gemilere tam bir hava koruması sağlanabileceği ifadesi üzerine ise, Arapakis bundan emin olmadığını, Yunan uçaklarının komuta kontrol ve lojistik dahil önemli sorunları olduğunu söyleyerek cevap vermiş, hava kuvvetleri komutanı ise bu itiraza sessiz kalmıştı. Bu nedenle toplantıda savaş kararı alınamamıştı.⁶⁷

Rapora göre, Türklerin Girne Lefkoşa hattında yaptıkları çıkarma ve havadan indirme harekâtı Rum Milli Muhafız Ordusu planlarında öngörülmuş bir harekât değildi. Açıkçası Türklerin aynı anda bu iki harekâtı yapması beklenmiyordu.⁶⁸ Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerinin büyük bir bölümü Makarios'a karşı yapılan darbe nedeniyle iç çatışma içerisindeydi. Türklerin amfibi harekâtı saat 05.20' de başlamıştı⁶⁹ bununla beraber Rum Milli Muhafız Ordusu komuta kontrol sistemlerinde büyük bir karışıklık vardı ve Türklerle karşı direnme konusunda ilk açık emirler ancak saat 08.40 da verildi.⁷⁰ Bu emirlere rağmen, Makarios'a yönelik darbe nedeniyle Rum birliklerinin konuşlanmasında da ciddi sorunlar ortaya çıkmaktaydı. Örneğin Girne'de olması gereken beş birlikten sadece ikisi bölgedeydi. Beşparmak dağlarındaki geçitlere sevk edilmesi gereken üç komando birliğinden sadece biri yerindeydi, diğerleri darbe nedeniyle başka bölgelerde görevlendirilmişti ve intikalleri Türk ateşi altında başarısız olmuştu⁷¹ Konuşlanmadaki hatalara ek olarak aynı zamanda Rum Ordusu envanterindeki silahların büyük bir kısmındaki bakım sorunları da ortaya çıkmıştı. Örneğin 1965 yılından beri Rum birlikleri envanterinde 32 adet tank olmasına rağmen, bunların telsizlerin büyük bir kısmı arızalıydı ve motorlarında yedek parça eksikliği ve bakımsızlık nedeniyle önemli sorunlar ortaya çıkmıştı.⁷²

Yunan Meclis Araştırma Komisyonu yaptığı soruşturma sonuçlarına göre Rum Milli Muhafız Ordusu'nun 20 Temmuz 1974 tarihinde başlayan Türk harekâtına karşı koyamamasındaki temel etkenler şunlardı.

1. Direnme konusundaki gerekli emirlerin zamanında verilmemesi
2. Rum Milli Muhafız Ordusu'nun yeterli çatışma tecrübesinin olmaması ve bu konuda yeterli eğitime sahip olmaması
3. Mesleki yeterlik ve profesyonellik düzeyinin özellikle subay personel arasında çok düşük olması.
4. Yaşanan darbe girişimi nedeniyle askerlerin arasındaki moral düzeyinin çok düşük olması ve hüküm süren güvensizlik.
5. Rum komuta kademesinin inisiyatif alma konusundaki tecrübesizliği.⁷³

⁶⁷Bonana, a.g.e, s. 269-270.

⁶⁸1967 yılında Kıbrıs'a yönelik yapılan harekât planlamalarında hava indirme olmadan sadece Magosa'ya yönelik bir amfibi harekât öngörülmüştü, daha sonra sürpriz etkisi açısından Girne plajları hedef plajı olarak seçilmişti. 1972 yılından itibaren yeterli sayıda helikopterin envantere alınmasıyla birlikte planlar revize edilmiş, 1973 yılında ise amfibi hareketle eş zamanlı olacak şekilde bir hava indirme harekâtının yapılması planlanmıştı. Bu planlamalara ek olarak deniz piyade birlikleri kurulmuş, ayrıca 1964 yılından itibaren amfibi gücü oluşturmak için hızlı bir şekilde gemi inşa programı başlatılmıştı. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın planlama süreçlerine ve amfibi harekâta ilişkin bkz.: Serhat Güvenç-Mesut Uyar, "Against All Odds Turkish Amphibious Operation in Cyprus, 20-23 July 1974", ed. Timothy Heck-B.A. Firedman, On Contested Shores: The Evolving Role Of Amphibious Operations in the History of Warfare, Marine Corps University, 2020.

⁶⁹Kıbrıs'a müdahale için oluşturulan Çakmak Özel Görev Kuvveti, 19 Temmuz günü saat 11:30 dan itibaren Mersin'den liman çıkışı yaparak Kıbrıs'a intikale başlamıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Türk Deniz Kuvvetleri, Deniz Basımevi, 2024, s. 18-19.

⁷⁰Yunanca kaynaklarda 19 Temmuz 1974 gece yarısı Rum Milli Muhafız ordusundaki bazı subayların inisiyatif alarak Magosa ve Girne bölgesinde Afroditi planının uygulanması emrini verdiklerini, fakat iletişim sorunları ve iç çatışma nedeniyle bu emrin ast birliklere ulaşmadığı, bu nedenle alarm ilan edilmesinde geç kalındığı ifadeleri yer almaktadır. Dimitriadis, a.g.e. s. 73-75.

⁷¹Fakelos Kipru, (Kıbrıs Dosyası) Vuli Ton Elinon, (Yunan Parlamentosu Yayımı) Atina 2018 s.87-89.

⁷²Uyar, a.g.e. s. 79-80.

⁷³Fakelos Kipru, s. 90

Rum birliklerinde bu panik devam ederken, Yunanistan, Rum Milli Muhafız Ordusu'na yardım amacıyla toplam 30 uçakla taşınacak komando birliklerinin Adaya gönderilmesine karar vermiş, bu kapsamda uçakların ilk önce Girit'teki Suda üssünde yakıt ikmali yapması, daha sonra Kıbrıs'a nakledilmesi planlanmıştı. Harekât gece koşullarında yapılacak ve böylece karanlıktan yararlanılacaktı. Harekâta katılacak uçakların gece yarısından sonra Lefkoşa havaalanına inmesi planlanmıştı fakat üç uçak arıza bildirdiği için harekâta katılamadı. Toplamda 15 uçak Girit'ten havalanmış, bununla birlikte rapora göre bu harekâta hiç öngörüle-meyen hatalar gündeme gelmişti, komandoların ağır silahları ve diğer malzemelerinin yüklendiği uçaklar teknik sorunlar nedeniyle kalkamamıştı. Bir uçak gece koşullarında seyir hataları yüzünden yönünü kaybetmiş ve daha sonra Siroz adasındaki hava kontrolün yönlendirmesi ile Rodos'a inebilmişti. Başlangıçta 30 uçakla planlanan harekâta uçaklardan 14'ü intikal edebilmiş, bunlardan 4 tanesi de dost ateşi sonucu ve Türklerin eline geçmemesi için tahrip olmuştu. Rum milli muhafız ordusunun dost ateşi sonucu 28 Yunan komandosu ölmüştü.⁷⁴

Havada yaşanan bu karmaşanın bir benzeri de Deniz Kuvvetlerinde yaşanmıştı. 19 Temmuz 1974 günü Türklerin yoğun hareketliliği karşısında artık bir harekâtın yapılacağı kesinleşmiş gibi iken Yunan Deniz Kuvvetleri Komutanı kendi inisiyatifi ile üç denizaltıyı Girit ve Rodos arasındaki karakol sahalarına gönderdi. Denizaltılara intikal emri o kadar hızlı verilmişti ki, üç denizaltı da eksik personelle ve yeterli yiyecek stoğu olmadan seyre kalkmak zorunda kalmıştı.⁷⁵ 20 Temmuz 1974 günü saat 15:00 da Yunan deniz kuvvetleri sahaya gönderdiği üç denizaltıdan HS Glafkos'a Kıbrıs'a doğru seyretme emrini verdi. 21 Temmuz 1974 te saat 13'te ise bu sefer Yunan Genelkurmay'ın emri ile Deniz Kuvvetleri, sahadaki denizaltılara yeni bir emir vererek Ege'nin savunması için geri dönmelerini emretti, çünkü Genelkurmay'a göre Türkiye ile Yunanistan arasındaki bir çatışma çok yakın gözüküyordu.⁷⁶ 22 Temmuz 1974 tarihinde Yunan deniz kuvvetleri tekrar bu iki denizaltıya Kıbrıs'a doğru seyretmelerini emrederken 23 Temmuz 1974'te Cenevre'de varılan anlaşma kapsamında denizaltılara Salamis üssüne geri dönüş emri verildi.⁷⁷

Yunan parlamentosu soruşturma komisyonunu bu denizaltılar konusunda vardığı sonuç şuydu: Eğer bu denizaltılar Yunan Hava Kuvvetleri ile koordineli olarak Türk çıkarma birliklerine zarar verseydi, Türkiye geri adım atmak zorunda kalacaktı. Ne var ki Deniz Kuvvetleri ve Genelkurmaydaki komuta kademesinin yanlış tahminleri, yanlış bilgilendirmeleri ve tereddütleri bu gemilerin ve bunlarla bağlantılı olarak Yunan hava kuvvetlerinin ciddi bir şekilde kullanılmasını engellemişti. Bu denizaltıların dönemin en yeni denizaltıları olduğu ve Türklere verecekleri zarar karşısında çok fazla bir zarar görmeden görevlerine devam edebilecekleri hususu bilinmesine rağmen tereddüt gösterilmiş ve inisiyatif alınmamıştı. Bunun sonucunda ise, Yunanistan'ın Kıbrıs'a müdahalesindeki en büyük fırsat kaçırılmış ve Türkler adaya daha güçlü bir şekilde yerleşmişti.⁷⁸

Yunan denizaltılarına yönelik verilen emirlerde açığa çıkan koordinasyonsuzluk bir başka olayda daha tekrarlanmıştı. Türk Harekâtı'na karşı Kıbrıs'ı ticari gemilerle deniz yoluyla takviye etmek için, 21 Temmuz 1974 tarihinde bir karar alınmış, bu kapsamda Rethymno isimli ticari gemi hızından dolayı seçilmişti. Atina'da

⁷⁴A.g.e., s. 91-93. Yunan ve Rum Kuvvetleri arasındaki koordinasyonsuzluğun en önemli göstergelerinden biri olan Niki operasyonu hakkında ayrıntılı bir çalışma için bkz.: Mehmet Erkan Kılıçoğlu, "Kıbrıs Barış Harekâtı ve Niki (Zafer) Operasyonu 1974", Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi, 2022.

⁷⁵Bahse konu denizaltıların seyir süresince yaşadığı zorlukları ve sürekli birbirleriyle çelişen emirlerin personel üzerinde yarattığı baskıyı dönemin denizaltı komutanı binbaşı Vasilis Gavrilis'in günlükleri üzerinden inceleyen bir çalışma için bkz.:<https://www.protothema.gr/greece/article/704235/dokoumedo-i-naumahia-pou-den-egine-stin-kupro>. "erişim tarihi: 11. 10.2024".

⁷⁶Yunan Genelkurmay Başkanı Bonano, anılarında Amiral Arapakis'in denizaltıları Kıbrıs'a göndermesinin büyük hata olduğunu, çünkü Ege'de geniş çaplı bir Türk amfibi harekâtı beklediklerini, bu kapsamda kendisinin daha gerçekçi bir değerlendirme yaparak denizaltıları Ege'ye dönme emri verdiğini ifade etmektedir. Grigoris Bonanos, *i Alithia*, 21 Aprilou, 25 Noembriou, Kipriakon, Ekdosis idiotiki, 1986, s. 260-261.

⁷⁷Fakelos Kipru, s.93.

⁷⁸A.g.e., s.94.

bulunan Kıbrıslı Rum 600 öğrenciden alınan gönüllülerle birlikte gemi 21 Temmuz 1974 akşamı seyrine başlamış ve Girit Rodos arasında intikalde iken 22 Temmuz'u 23 Temmuz'a bağlayan akşam verilen bir emir ile rota Kıbrıs yerine Rodos adası olarak değiştirilmişti.⁷⁹ Yunan istihbaratından gelen ve Rodos adasına yönelik ciddi bir Türk tehdidinin olduğu raporuna istinaden gemideki Rum gönüllülerin ada savunmasına yardımcı olmak için Rodos'a nakledilmesi emri verilmişti. Gemi Rodos'a vardığında ciddi bir tehdit olmadığı görülmüştü.⁸⁰

Denizde yaşanan bu olaylara karşılık havada da benzer gelişmeler yaşanmaktaydı. Türk Deniz Kuvvetleri için Yunan uçaklarının menzilinden dolayı Doğu Akdeniz'de esas tehdit Yunan hava gücü değil, Yunan denizaltılarıydı. Bu kapsamda bölgede görevlendirilen Türk Deniz Kuvvetleri unsurları da hava savaşı için değil denizaltılara yönelik müdahale için gerekli hazırlıklarını yapmışlardı ki bu ileride Kocatepe muhribinin batmasında da önemli bir rol oynayacaktı.⁸¹

Bununla birlikte Yunanistan, savaş uçaklarının menzilin düşük olduğunu bilmesine rağmen Türklerin muhtemel bir harekâtına karşılık 18 Temmuz 1974 akşamından itibaren 18 Yunan F-4 savaş uçağı Girit Kastellion hava üssünde üst düzey hazırlık derecesinde beklemekteydi. Bununla beraber bir türlü uçaklara kalkma emri verilmedi. 22 Temmuz 1974 tarihinde 11.00 'de uçaklara Kıbrıs için kalkış emri verildi fakat 2 dakika sonra bu emrin iptal edildiğine yönelik yeni bir emir verildi. Aynı gün 12:24 de uçaklara tekrar kalkış emri verildi. Fakat çok geçmeden bu emirde tekrar iptal edildi. Dönemin Yunan Hava Kuvvetleri yetkilileri ile yapılan görüşmelerde bu emirlerin iptalindeki asıl nedenin her an Bulgaristan'dan Yunanistan'a yönelik bir taarruz olabileceğini ilişkin ellerine gelen bilgiler olduğu ifade edilmekteydi.⁸²

Bu çelişkili bilgilere ilave olarak Yunan komuta kademesinde de bir belirsizlik hüküm sürmekteydi. Harekâtın birkaç gün evvel Yunan Hava Kuvvetleri Komutanı, Cuntaya Türklerle bir çatışma çıkarsa Ege'de üstün olduklarını, Türk stratejik hedeflerinin rahatlıkla vurulabileceğini ifade etmesi Cuntada aşırı özgüven oluşmasına neden olmuş,⁸³ fakat kuzeyden gelen çelişkili bilgiler sonrası iki cepheli bir savaş için hazır olunmadığı ortaya çıkmıştı.

Kuzeydeki yoğun uçak hareketine yönelik olarak dönemin yetkilileri ile yapılan röportajlarda, özellikle Yunan İstihbarat Teşkilatı'nın Bükreş'ten kalkan çok sayıda Sovyet uçağının güneye doğru yöneldiği ve Sofya'ya gelmekte olduğunu rapor ettikleri, bunun Yunanistan'ın kuzeydeki tehdidin boyutunu anlaması açısından kendilerini ikaz edici bir işaret olduğu, aynı anda hem Türkiye hem de Bulgaristan ile bir savaşa girebilme gibi bir durumda kalabilecekleri, bu yüzden de uçakların Kıbrıs'a yönelik kalkışlarını iptal ettikleri söylenmekteydi.⁸⁴

22 Temmuz 1974 tarihinde Andravidia'dan Girit Iraklion üssüne dört adet F-4 savaş uçağının kaydırılması emri verilmiş, bu uçaklardan bir tanesi Iraklion üssü pistine inerken kaza kırırma uğramış ve pist uzun süre görev dışı kalmıştı. Yunan parlamentosu komisyonu yaptığı araştırma ve görüşmelerden sonra Yunan hava kuvvetlerinin plansız bir şekilde uçakları kaldırdığını, uçaklara kalkış ve iniş emirlerinin at arda verilmesinin

⁷⁹Dönemin Yunan Genelkurmay Başkanı General Bonanu anılarında geminin seçilmesi ve Rum öğrencilerin adaya takviye olarak gönderilmesi ile bizzat ilgilendiğinden bahsetmektedir. Ona göre geminin özellikle Girit- Kıbrıs arasında gece seyretmesi ve mümkün olduğunca hızlı gitmesi için özel emir verilmiştir. Bonanaos, a.g.e., s. 257-258.

⁸⁰Fakelos Kipru, s.94.

⁸¹Kıbrıs Barış Harekâtı'nda dost ateşiyle batırılan TCG Kocatepe'nin harekât subayı olan Özhan Bakkalbaşıoğlu olaylara ilişkin yazdığı anı kitabında Kıbrıs'a yapılacak amfibi harekâtta hava üstünlüğünün Türkiye'de olduğunu, Yunan uçaklarının büyük bir menzil sorunu bulunduğunu, bölgeye gelseler bile ada üzerinde çok az süre kalabileceklerini fakat yakıt nedeniyle geriye dönmeyeceklerini, bu yüzden de harekâta yönelik seçilen gemilerin ağırlıklı olarak beklenen Yunan denizaltılarının tehdidini bertaraf edecek şekilde seçildiklerini belirtmektedir. Harekât öncesi ve esnasında Türk Deniz Kuvvetleri'nin tehdit değerlendirmelerini inceleyen bir eser için bkz.: Özhan Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı TCG Kocatepe Nasıl Battı (Bir Akıl Tutulması)*, Kaynak Yayınları, İstanbul Ağustos 2020.

⁸²Fakelos Kipru, s.95.

⁸³Dimitriadis, a.g.e. s. 96-97.

⁸⁴Fakelos Kipru, s. 96.

personelin motivasyon ve hazırlık derecesini bozduğunu, Hava Kuvvetleri komuta kademesinin inisiyatif almaktan uzak ve gerçek bir hareket ortamı planlamasına göre planlar geliştirmede, böylece Türklerin çıkarma harekâtına karşı hava kuvvetlerinin kazanabileceği bir zaferin göz göre göre kaybedildiğini, bunda yetkililerin yanlış bilgilerle yanlış değerlendirmeler yapmalarının önemli olduğunu raporunda belirtmekteydi.⁸⁵

Yunanistan'da Kıbrıs'a gönderilecek hava gücüne yönelik bu karmaşa hüküm sürerken, Kıbrıs'ta da Rum birlikleri arasında bir panik yaşanmaktaydı. Dönemin Rum subayları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen parlamento komisyon raporuna göre yapılan en büyük hatalardan biri zamanında seferberlik ilan etmemektir. Türklerin harekâtından sonra ilan edilen seferberlik bir işe yaramamış, Rum birliklerin çoğunluğu Türklerin ağır ateşi altında sefer görev emirlerin olduğu bölgelere ulaşamamış ve kapana kısılmış, bu da birliklerde panik yaratmıştı. Eğer 18 veya 19 Temmuz tarihinde seferberlik ilan edilip birlikler yerine kaydırılabilse idi, Türklerin harekâtının başarısızlığa uğrama ihtimali olabildi.

Rum birliklerindeki bu emir komuta zafiyetine rağmen bazı taktik başarılarla kazanılmıştı. Yunanistan'ın adadaki kontenjan alayını değiştirmeye giden HS LESVOS amfibi gemisi Baf bölgesine doğru hareket ettiğinde, Türk amfibi harekâtından haberi olmuş, bu kapsamda kendilerine ulaşan Rum istihbaratına istinaden gemi komutanı Atina'dan emir beklemeden Baf'ta bulunan Türk direniş noktalarını bombalamıştı. Bu bombardıman sonrası ise Türk savaş uçaklarının bölgeye yaklaşma tehdidi karşısında gemi önce Türk uçaklarının menzili dışında kalan Mısır açıklarına, oradan da Girit güneyine intikal ederek kısa sürede Yunanistan'a dönme kararı almıştı.⁸⁶ Geminin bombardımanı sonrası bölgeyi savunan Türkler geri çekilmek zorunda kalmış, bu da Rum birlikleri üzerinde kısa süreli de olsa bir moral sağlanmasına yol açmıştı.⁸⁷

Komitenin emir komuta zafiyeti kapsamında Atilla 1'deki (Birinci Barış Harekâtı kastedilmektedir.) hatalar yönünde yaptığı çıkarımlar şu şekildedir.:

1. Rum Milli Muhafız Ordusu komuta kademesi yeterli inisiyatif gösterememiş, yapılan darbe dolayısıyla EOKA ile aralarında devam eden çatışma nedeniyle birliklerin büyük bir bölümü görev yerlerinden uzakta Türk harekâtına yakalanmıştır
2. Yunan komuta kademesi birbirinden koordinesiz hareket etmiş, özellikle 17-18 Temmuz 1974 tarihlerinde Türklerin Kıbrıs'a yönelik bir harekâta girişeceğine yönelik çok açık istihbarat bilgileri olmasına rağmen bunları görmezden gelmiştir.
3. Özellikle Bulgaristan yönünde yoğun askeri hareketlilik bulunduğu yönelik yanlış bilgiler komuta kademesinin kafasını karıştırmış, gerekli inisiyatif alınamamıştı. Deniz Kuvvetleri bölgeye gönderdiği denizaltılar konusunda gerekli emirleri zamanında verememiş, Yunan Hava Kuvvetleri ise koordinasyonsuz emirler neticesinde pilotların savaş azmini kırmıştı.⁸⁸

Raporda çok yoğun bir şekilde ABD'nin bir Türk-Yunan çatışmasını önleme girişimlerinden de bahsedilmektedir. Bu kapsamda ABD Dışişleri Bakanı Kissinger'ın iki ülke arasında olası bir savaşı durdurma konusunda yaptığı girişimlerden biri de 21 Temmuz'u 22 Temmuz'a bağlayan gece saat 01.20 de Yunan Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Arapakis'i aramasıdır. Kissinger Yunan amirale, Yunanlı yetkililere bir türlü ulaşamadığını, bölgede gerilimin azaltılması için kendisinin yetkililerle konuşup bilgi vermesini rica etmiştir. Arapakis te durumla ilgili görüşüp kendisine döneceğini söylemiş, dönemin başbakanı aramış, dönemin Başbakanının "Kissinger bizi kandırıyor, yarın bunları görüşelim" demesi üzerine Yunan Deniz Kuvvetleri

⁸⁵Fakelos Kipru, s. 97.

⁸⁶Dimitriadis, a.g.e. s.117. HS Lesvos amfibi gemisinin komutanı Binbaşı Lefteris Handrinos 1984 yılında Ankara'ya Yunan Deniz Ataşesi olarak atanmış, 1986 yılında Atina'dan Ankara'daki görevine dönerken Batı Trakya'da geçirdiği bir trafik kazasında ölmüştür. Dimitriadis, a.g.e. s. 257.

⁸⁷Yorgos P. Sergi, *İ Mahi Tis Kipru, İ Anatomia Tis Tragedias*, Ekdosi Vlası, Atina 1996, s.397-398.

⁸⁸Fakelos Kipru, s.98-99.

“Sayın Başbakan bu konuları hemen şimdi görüşmemiz gerekiyor, Kıbrıs'taki durum giderek kötüleşiyor, acilen toplamamız gerekiyor” şeklinde cevap vermiştir. Komite raporuna göre Cunta içerisinde 22 Temmuz'da yürürlüğe girecek ateşkes görüşmelerine ilişkin mantıklı olarak davranan tek kişi Deniz Kuvvetleri Komutanı Arapakis olmuş ve Amerikalılar direkt kendisi ile konuşmuştur. Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı Cisco, Yunan Deniz Kuvvetleri komutanı Arapakis'le 22 Temmuz 1974 tarihinde tekrar konuşmuş ve ateşkes konusundaki gösterdiği kararlı tutum nedeniyle teşekkür etmiştir. Yunan meclis araştırma komisyonu burada daha önce verilen ifadelerde Yunan Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanının Amerikalılarla olan yakınlıklarına dikkat çekerek Amerikalıların görüşmek için niçin diğer kuvvet komutanlarının değil de deniz kuvvetleri komutanı Arapakis'i seçtiğinin hala sorgulandığını ve bu konuda cevabı sadece Amiral Arapakis'in verebileceğini ifade etmiştir.⁸⁹

Birinci Barış Harekâtı'ndan sonra Türkiye diplomatik girişimlerine hız vermiş, bu kapsamda Birinci Cenevre Konferansı (25-30 Temmuz 1974) ve İkinci Cenevre Konferansı (8-14 Ağustos 1974) toplanmıştı. Ne var ki Yunanlıların ve Rumların uzlaşmaz tavırları ve adaya çıkan Türk birliklerinin dar bir üçgene sıkışmış olması, Türkiye'yi ikinci bir harekât icra etmeye mecbur bırakmıştı.

Atilla 2 (İkinci Barış Harekâtı)'ye kadar Yunan istihbaratın tahminine göre Türkler 40.000 asker ve 160'tan fazla tankı Girne üzerinden bölgeye aktarmış bulunuyorlardı. Buna karşılık Yunanistan'ın Kıbrıs'a yaptığı yardım sadece yakıt, cephane ve ikmal maddeleri ile sınırlıydı ve bunlar da ticari gemilerle ulaştırılıyordu. Bu dönemde Rum milli muhafız ordusunun esas işlevi dağılan birlikleri yeniden toparlamak ve yeniden bir organizasyona girişmektir. Bu dönemde Yunanistan'da iktidar değişikliği olmuş, Karamanlis başkanlığında geçici bir sivil hükümet yönetimi ele almıştı.⁹⁰

13 Ağustos 1974 tarihinde Yunan savunma bakanı ve kuvvet komutanlarının yaptığı toplantıda Kıbrıs'taki durum ele alınmıştı. Yunan Savunma Bakanı kuvvet komutanlarına hitaben Türklerin görüşmelerde müzakereleri tıkayıcı bir yol seçtiklerini, muhtemel bir Türk harekâtının yaklaşmakta olduğunu, bu durumda Kıbrıs'a ne gibi yardımlar yapılabileceği sorusunu gündeme getirmişti. Yunan Kuvvet Komutanları ise Yunanistan'ın Kıbrıs'a yardımı için 48 saatlik bir süreye ihtiyacı olduğunu, bu süre zarfında piyade birlikleri ve bunları destekleyecek 200 zırhlı aracın Kıbrıs'a ulaştırılabileceğini, ama 48 saat boyunca Kıbrıs'ın direnmesi gerektiğini söylemişlerdi. Yapılan görüşmede Türklerin bölgedeki sayısal üstünlüğü ve coğrafi koşullar dikkate alındığında Rum milli muhafız ordusunun 48 saat direnmesinin pek de mümkün görülmediği, bu nedenle adaya destek sağlanamayacağı ve Türklerle bir savaşa girilemeyeceği kararına varılmıştı.⁹¹

Sonuç

Yunanistan'ın Kurtuluş Savaşı'ndan sonra uğradığı ikinci büyük hezimet olan Kıbrıs Barış Harekâtı aynı zamanda Yunanistan'da siyasi sistemin değişmesi sonucunu getirmiş, yedi yıllık cunta yönetimi harekâtın ilk safhası sonucunda çökmüş, ülke tekrar demokrasiyle yönetilmeye başlanmıştır. Hemen arkasından Yunan Parlamentosu tarafından oluşturulan komisyonlar özellikle Kıbrıs'ta Yunanistan'ın hatalarını ortaya çıkartmaya çalışmış, fakat bu uzun soluklu çalışma siyasi nedenlerle 1988 yılına kadar tamamlanamamıştır.

⁸⁹Fakelos Kipru, s. 101-105.

⁹⁰Enosis hedefiyle yola çıkan Yunanistan'daki cunta yönetimi Türkiye'nin adaya müdahalesinin ilk safhasında halk desteğini tamamen kaybetmiş, bu kapsamda 24 Temmuz 1974 tarihinde Fransa'da bulunan eski başbakanlardan Karamanlis'e iktidarı ele alması için Yunanistan'a dönüş çağrısı yapmıştı. Karamanlis aynı gün Fransız devletinin sağladığı bir uçakla Yunanistan'a dönmüş ve hedefinin işleyen sivil bir demokrasi kurmak, ordunun politikadan uzaklaşması ve ülkedeki kriz halini sona erdirmek olduğunu belirtmişti. Stefanos Çaparas, *İ Politiki İgesia Ke İ Kseni Sti Nea İstoria Tis Elladas IV*, Nea Sinora Yayınları, Atina 1995, s.48. Bu kapsamda Kıbrıs Barış Harekâtı bir anlamda Yunanistan'da yeniden demokrasinin işlemesine de neden olmuştu.

⁹¹Fakelos Kipru, s. 119-120.

Yunan Parlamentosu araştırma komisyonunun temel olarak cevap aradığı sorular Yunanistan'ın Kıbrıs'taki hataları nelerdi ve bir Türk harekâtı için öngörülemedi veya engellenemedi sorularıdır. Bu kapsamda dönemin siyasi ve askeri üst düzey bürokratlarıyla yapılan görüşmelerin sonucunda komitenin vardığı sonuç, Yunanistan'ın Türkiye'nin adaya müdahale imkan ve niyetlerini yanlış değerlendirdiği, Rum Ordusu'nun herhangi bir savaş tecrübesi olmadığı için Türklerle çatışmaya hazır olmadığı ve Yunan komuta kademesinin inisiyatif almadaki eksiklerinin Kıbrıs'ta yaşananlarda başrol oynadığı şeklindedir.

Ayrıca raporda Yunan Kuvvet Komutanları ve Genelkurmay Başkanlığı arasında bir koordinasyon bulunmadığı, Girit Adası'nda yeterli konuşlanma yapılmasına rağmen buradaki savaş uçaklarının etkin kullanılmadığı, istihbarat açısından ise Türk harekâtı ile eş zamanlı olarak Bulgaristan'dan her an bir saldırı gelebileceğine yönelik yoğun bilgi akışının Yunan komuta kademesinin dikkatlerini dağıttığı özellikle vurgulanmaktadır.

Rapor yayımlandıktan sonra dönemin üst düzey Yunan subay ve bürokratlarına yönelik herhangi bir soruşturma yapılmamıştır, bununla beraber özellikle Cunta yönetiminde görev alan üst düzey subaylar Yunan Anayasası'na aykırı davranarak demokrasiyi askıya aldıkları gerekçesiyle ömür boyu hapse mahkum edilmişlerdir.

Yunanistan, meclis araştırma komitesi raporlarını 2018 yılında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile de paylaşmış ve araştırma raporlarını kamuoyuna açmıştır. Yunanistan'ın bu araştırma raporundan gerekli dersleri çıkartıp çıkartmadığı ise başka bir inceleme konusudur. Bununla birlikte; 1993 yılı Kasım ayında Yunanistan ile Güney Kıbrıs arasında imzalanan ve iki ülkenin tek bir savunma alanı olarak betimlendiği ortak savunma doktrini, bu doktrin kapsamında Güney Kıbrıs'ta Mari Deniz Üssü ve Andreas Papandreu Hava Üssü inşası, emir komuta birliğinin sağlanması için Rum Milli Muhafız Ordusu komutanlığına Rum subayların değil, Yunan üst düzey bir komutanın atanması gibi uygulamaların bu komisyon raporunun bir sonucu olduğunu söylemek hatalı olmayacaktır.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Ünsal Başak (Dr. Öğr. Üyesi)
Author Details	¹ Milli Savunma Üniversitesi, Kıbrıs, Yunanistan ve Ege-Doğu Akdeniz Araştırma Merkezi, İstanbul-Türkiye
	0000-0001-6845-973X ✉ unsal1538@gmail.com

Kaynakça | References

Arşiv Kaynakları

Fakelos Kiprou (Kıbrıs Dosyası) Yunan Parlamentosu Arşivi.

Praktika Tis Vulis (Yunan Meclisi Görüşme Tutanakları)

Araştırma-İnceleme Eserleri

Akgün, Sibel, *Kıbrıs'ta Türk Varlığı'nın Koruyucusu Türk Mukavemet Teşkilatı*, Kronik Yayınları, 2024.

Atmaca, Gökhan, Eraslan, Oğuzhan *Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Türk Deniz Kuvvetleri*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayını, İstanbul, 2024.

- Bakkalbaşıoğlu, Özhan, *Kıbrıs Barış Harekâtı TCG Kocatepe Nasıl Battı (Bir Akıl Tutulması)*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ağustos 2020,
- Balyemez, Mehmet, "İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs'ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı (18- 19 Aralık 1954)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Mayıs 2021, XXXVII/103.
- , *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923- 1960)*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2024.
- Bonanos, Grigoris, *İ Alithia, 21 Apriliou, 25 Noembriou, Kipriakon*, Ekdosis İdiotiki, 1986
- Cihangir, Çiğdem Kılıçoğlu, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967- 1974", *Asos Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 4 Sayı:37, Aralık 2016.
- Çaparas, Stefanos, *İ Politiki İgesia Ke İ Kseni Sti Nea İstoria Tis Elladas*, IV, Nea Sinora Yayınları, Atina, 1995.
- Çirigotis, Dionisos, *Neoteri Kai Singhroni Eliniki İstoria*, Piyotita Yayınevi, Atina, 2010.
- Dimitriadis, Konstantinos Aleksis, *Kipros 1974 İ Megali Prodosis*, Ekdosis Pelasgos, Atina, 2023.
- Drusiotis, Makarios, *Karanlık Yön EOKA*, Galeri Yayınları, Lefkoşa, 2005.
- , *Dio Apopiras Ke Mia Dolofoonia: İ Hunta Ke Kıprus 1967-1970*, Ekdosi Alfadi, 2009.
- Durie, Eveline, *O Eptanisiakos Mistikos Eterismos Prin Ke Kata Ton Agona Tis Aneksartasias*, Doktora Tezi, Pantion Üniversitesi, Atina, 1999
- Erdem, Nilüfer, "Megali İdea Hayali", *Yunan Algısında Türk İmgesi*, ed. Mustafa Kaymakçı- Nilüfer Erdem, Eğitim Yayınevi, Aralık 2021.
- Erkan, Nihal, *British Intelligence Against EOKA in Cyprus 1945-1960*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, 2019.
- Foley Charles, *General Grivas Hayatım*, Kalkedon Yayınları, 2012.
- Güvenç Serhat - Uyar Mesut, "Against All Odds Turkish Amphibious Operation in Cyprus, 20- 23 July 1974", ed. Timothy Heck-B.A. Firedman, *On Contested Shores: The Evolving Role Of Amphibious Operations in the History of Warfare*, Marine Corps University, 2020.
- Hacivasileu, Efandis, *Anasitilosi Tis Dimokratias 1974-1977*, IX, Atina, 1996.
- Iraklidis, Aleksis, *Aspondi Yitonas, Elada-Turkia İ Dieneksi Tu Aigeu*, Ekdosi Sideris, 2007.
- Keser Ulvi, "21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2011.
- , *Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2006.
- Kıllıoğlu, Mehmet Erkan, "Kıbrıs Barış Harekâtı ve NİKİ (Zafer)Operasyonu 1974", *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 2022.
- Kliridis Glafkos, *İ Katatesi Mou*, Ekdosi Alithia, Lefkoşa, 1989
- Kremmidas, Vasili, *İ Megali İdea: Metamorfosis Enos Ethniku İdeologimatos*, Ekdosi Tipotita, Atina, 2010
- Makris Mihalis, *200 Hronia Apo Tin Eliniki Epanastasi: İ Simvoli Ton ElinonTis Kpru*, İpurgio Aminas Tis Kıpru, Lefkoşa, 2021
- Melokopides, Constantine. (1987). "The Logic of Papandreou's Foreign Policy". *International Journal*, Vol. XLII, Nu.3.
- Özsüer, Esra, *Türkokratia-Avrupa'da Türk İmaji*, Kronik Yayıncılık, İstanbul 2019.
- Öztoprak İzzet, "Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları", *Belleten*, 1998. .
- Papahelas, A., *O Viasmos Tis Elinikis Dimokratias, O Amerikanos Paragon 1947-1967*, Ekdosi Estia, 1997.
- Papayergiou, S., *Ta Krisima Dokumento Tu Kipriakou 1959-1967*, II, Ekdosisi Epifaniou, Lefkoşa, 2000,
- Poliviou, Polibios, *Makarios: Ta Tria Lathi*, Ekdosis Katanioti, Atina, 2009.
- Sarısaman Sadık, "Türk Halkının Kıbrıs'a Yaptığı Yardımlar, 1950-1974", *Uluslararası Boyutuyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, 2014.
- Savrun, Ergenekon, "Kıbrıs'ta Yunan Cunta Darbesine Karşı Türk Barış Harekâtı'nın Belgelerle Tarihi", *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2018.
- Sergis, Yorgos P., *İ Mahi Tis Kıpru, İAnatomia Tis Tragedias*, Ekdosi Vlasi, Atina, 1996
- Serter Vehbi Zeki, "Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Düzenlenen Rum-Yunan Askeri Darbesi ve Mutlu Türk Barış Harekâtı'nın Başlaması (20 Temmuz 1974)", *Türk-Yunan İlişkileri Bildirileri, Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1986
- Syrgios Angelos, *İ Eliniki Merarhia Stin Kıpru 1964-1968*, Stratiyikon, II, 2018.
- Şener, Bülent, "1967 Kıbrıs Krizi'nde Siyasi, Askerî ve Hukuki Boyutlarıyla Türkiye'nin Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması", *CTAD*, Yıl 16, Sayı 31 (Bahar 2020).
- , "1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askerî, Siyasal ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması". *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 103, 2013.
- Tamçelik Soyalp, *Kıbrıs'ta Sessiz ve Gizli Savaş, Arşiv Belgelerine Göre Türk Mukavemet Teşkilatı ve Gizli Tarihi*, Nobel Yayıncılık, Ocak 2024.
- , "Kıbrıs'ta Kurulan Askeri İttifaklar ve Özellikleri", *Folklor/Edebiyat*, XVIII/70(2012).
- Uyar, Mesut-Ericson, Edward J., *Phase Line Attila, The Amphibious Campaign For Cyprus 1974*, Marine Corps University Press, 2020.
- Veremis, Tanos, *Megali Elines*, III, SKAİ Yayınları, Atina, 2009.

Venizelos Kostas, *İgnatiou, Mihalis Ta Mistika Arhia Tu Kisinzer*, Ekdosi Livani, 2002.

Yellice, Gürhan, “Enosis mi Tam Bağımsızlık mı? Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulmasından “İlk Bölünmeye” Atina Lefkoşa İlişkileri (1960-1964), *Tarihin Peşinde*, Sayı: 19, 2018.

———, The American Intervention in the 1964 Cyprus Crisis and The Greek Political Reaction (February-August 1964), *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVII/35, 2017.

Yerozisi, Triandafli, *To Kipriako Sti Vuli Ton Elinon, IV, 1974-1989*, Vuli Ton Elinon Dieftinsi Epistimoniki Meleton, Atina, 1994.

Ek | Appendix

Ek 1

Yunan Meclisi ve GKRY Meclisi arasında 14 Temmuz 2017 tarihinde imzalanan "Kıbrıs Dosyası" Devir Teslim Protokolü

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ
Αρ.Πρωτ.: 195
Ημερ.: 17-7-2017

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ

Σε συνέχεια του Πρωτοκόλλου Συνεργασίας για την Πρόσβαση στο υλικό του «Φακέλου της Κύπρου», με αριθμό πρωτοκόλλου ΕΜΠ 7^η/21-1-16 και του υπ' αριθ. ΕΜΠ 88^η/15.2.17 Παραρτήματός του, τα οποία υπέγραψαν το μεν πρώτο ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων κ. Νικόλαος Βούτσικς και ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Γιαννάκης Ομήρου, το δε δεύτερο ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων κ. Νικόλαος Βούτσικς και ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Δημήτρης Συλλούρης, και μετά την ολοκλήρωση του έργου της Ειδικής Επιτροπής της Βουλής των Ελλήνων για την καταγραφή, ταξινόμηση, ψηφιοποίηση του «Φακέλου της Κύπρου»,

Στην Κύπρο σήμερα 14/7/2017 σας παραδίδουμε το αρχειακό υλικό που περιέχει τις μαρτυρικές καταθέσεις του «Φακέλου της Κύπρου».

Συγκεκριμένα, το υλικό αποτελείται από 134 (εκατόν τριάντα τέσσερις) φακέλους, που περιέχουν τις καταθέσεις 88 (ογδόντα οκτώ) μαρτύρων στην Ολομέλεια της Επιτροπής, όπως και τις καταθέσεις 45 (σαράντα πέντε) μαρτύρων στην Υποεπιτροπή για τη δημιουργία του Πορίσματος, καθώς και τα συνοδευτικά έγγραφα που κατατέθηκαν από τους μάρτυρες. Οι φάκελοι είναι ταξινομημένοι αριθμητικά σε 11 (έντεκα) σφραγισμένα κιβώτια.

Ο Παραδίδων

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΟΥΤΣΙΚΣ
Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων

Ο Παραλαβών

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΥΛΛΟΥΡΗΣ
Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων της
Κυπριακής Δημοκρατίας

Kaynak: Fakelos Kipru, s.23, Yunan Meclis Arşivi.

Ek 2

ΕΟΚΑ lideri Grivas'ın Kıbrıs'taki faaliyetleri nedeniyle fahri korgenerallik rütbesine yükseltilmesine yönelik Yunan meclis görüşmesi tutanağı, *Praktika Tis Vulis*, 18 Mart 1959.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ 18 ΜΑΡΤΙΟΥ 1959

Πρόεδρος. Πρό της 'Ημερησίας Διατάξεως ἐζήτησε τὸν λόγον ὁ κ. 'Υφυπουργὸς τῆς 'Εθνικῆς 'Αμύνης.

Γ. Θεμελῆς ('Υφ. 'Εθνικῆς 'Αμύνης). Κύριοι βουλευταί, ἡ Κυβέρνησις ἐκτιμῶσα τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσέφερεν ὁ 'Αντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ ἐν ἀποστρατεία Γεωργίου Γρίβας (χειροκροτήματα) κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τῆς Κύπρου, ὑποβάλλει τὴν πρότασιν ὅπως ἡ Βουλὴ ἐπιτρέψῃ τὴν κατάθεσιν σχεδίου νόμου διὰ τοῦ ὁποίου τιμῆς ἐνεκεν ὁ 'Αντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ ἐν ἀποστρατεία Γ. Γρίβας, προάγεται εἰς τὸν βαθμὸν τὸν ὁποῖον κατέχουν νεώτεροί του ἐν τῇ ἐπετηρίδι ἤτοι εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ 'Αντιστρατήγου. (Χειροκροτήματα).

'Η Κυβέρνησις εἶναι βεβαία ὅτι ἡ 'Εθνικὴ 'Αντιπροσωπεΐα συμμεριζομένη τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἀπόψεις αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν τιμητικὴν διάκρισιν, ἡ ὁποία δεόν νὰ γίνῃ δι' ἓνα πραγματικὸν ἥρωα, ὁ ὁποῖος ἐτίμησε τόσον τὴν γενέτειράν του Κύπρον, ὅσον καὶ τὸν 'Ελληνικὸν στρατόν, ἐκ τῶν κόλπων τοῦ ὁποῖου προῆλθε, θὰ θελήσῃ νὰ ψηφίσῃ ὁμοφώνως τὸ κατατιθέμενον σχέδιον νόμου κατὰ τὴν ἀποψινὴν συνεδρίασιν.

'Ο τίτλος τοῦ νομοσχεδίου ἔχει οὕτω: «Περὶ προαγωγῆς τοῦ ἐν ἀποστρατεία 'Αντισυνταγματάρχου Γεωργίου Γρίβα καὶ ἀπονομῆς εἰς τοῦτον εἰδικῆς συντάξεως».

Πρόεδρος. 'Ο κ. 'Αρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, ἔχει τὸν λόγον.

Σ. Βενιζέλος. Κύριε Πρόεδρε, ἐζήτησα τὸν λόγον, διότι ἐνόμιζα ὅτι εἶναι χρέος τοῦ Κόμματος τοῦ ὁποῖου ἐγὼ τὴν τιμὴν νὰ ἡγοῦμαι, νὰ ναιρετίσῃ τὴν εἰς 'Αθήνας ἀεικὴν τοῦ θρυλικοῦ Διγενῆ. 'Ο 'Αντισυνταγματάρχης Γρίβας, διεξήγαγεν ἐπὶ τετραετίαν ἓνα ἥρωϊκόν, ἀλλὰ ἄνιστον ἀγῶνα ἐναντίον μιᾶς κραταιᾶς αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποίαν συχνὰ περιήγαγεν εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Νομίζω ὅτι γοέος τῆς 'Εθνικῆς 'Αντιπροσωπεΐας θὰ ἦτο νὰ ἐκφρασθῇ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ἐκπροσώπων τοῦ 'Εθνους πρὸς τὸν ἥρωϊκὸν Διγενῆ καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς ὅλους τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς Κύπρου διὰ τὰς προσφερθείσας μεγάλας ὑπηρεσίας των. (Χειροκροτήματα).

Πρόεδρος. 'Ο κ. 'Ηλισὺ ἔχει τὸν λόγον, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ΕΔΑ.

Η. 'Ηλιοῦ. Ἡ ΕΔΑ τιμᾷ ὅλους γὰρ εἰς ἐξάίρεσιν τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ μεγαλειώδους ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ καὶ ἀντιαποικιοκρατικοῦ Κυπριακοῦ ἀγῶνος, ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτευτικῆς τῶν ἑαυτῶν πειρασμῶν καὶ ἀνέκδοτον ἡλὼς

Ek 3

Yunan Deniz Kuvvetlerinin 22 Temmuz 1974 tarihinde Hs Nireus ve Hs Glavkos denizaltılarına Kıbrıs'a doğru tekrar seyir yapılmasını emreden yazısı.

E. 205		ΕΝΤΥΠΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΣΗΜΑΤΟΣ		
ΧΩΡΟΣ ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ Γ.Δ.Σ.		'Αριθ. Γ.Δ.Σ. _____		
ΑΠΟ :	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ - ΩΡΑ DATE-TIME GROUP	ΒΑΘΜΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ SECURITY CLASSIFICATION		
FROM : AN	22I500/7	APOR.		
ΠΡΟΣ :	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΣ ΔΙΑ :		PROCEDURE FOR :	
TO : NHREYS GLAUKOS			-0-	
KOIN. :	ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ACTION	ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΝ INFORMATION		
INFO : STOLOS 353 MNAS				
AN 4724				
I.- AMA LHQEI PLEYSATE YPO PÓLEMIKAS SYNCHKAS EN KATADYSEI TO TAJYTERON DYNATON KAI EGKATASTHSATE POLEMIKAS PERIPOLIAS EIS TOMEIS:				
A; GLAYKOS METAXY MESHMBRINWN 33 30A - 34 30A KAI APO BOREIAS AKTAS KYPROU WS AKTAS TOYRKIAS.				
B; NHREYS METAXY MESHMBRINWN 32 30 A - 33 30 A KAI APO BOREIAS AKTAS KYPROY EWS AKTAS TOYRKIAS				
2.- EPIJEIRHSIAKOS ELEGJOS YPO AN				
3.- APOFYGATE ENTOPISMON KAI EMPLOKHN				
4.- METRA AMYNHS WS EN POLEMW				
5.- EPICESIS KATA TOYRKIKWN NAYTIKWN DYNAMEWN ME PROTAI-RAIOTHTA KATA SEIRAN A/T METAGWGIKA CA DIATAJCH DIA NEWTERAS PLHN PERIPTWSEWS ANWTERAS PARAG. 4.				
6.- ANAFERATE LHQEI KAI KATANOHSHN				
WR. EPID.				
22I930				
ΣΤΟΙΧ. ΔΙΕΚΠΕΡ.	ΗΩΛ ή ΗΩΔ	ΔΙΑΤΑΛΟΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΗΣ	ΗΩ ΔΑΚΤΥΛΟΓΡ.
ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ:				Σελ. _____ Έκ Σελ. _____ Page _____ Of Page's _____

Kaynak: <https://cyprustimes.com/koinonia/i-chounta-den-afise-ta-ellinika-ypovrychia-na-htypisoun-ton-tourkiko-stolo/>

Ek 4

HS Lesvos gemisi komutanının Baf bombardımanı öncesine ait döneme yönelik 23 Aralık 1974 tarihindeki ifadesindeki harp ceridesi tutanağı.

ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ (Ε.Χ.)

ΠΡΟΣ: ΑΕΔ/ΔΙΚ

ΠΙΣΗΣ (Μ) Ε.ΧΑΝΔΡΙΝΟΣ

3 ΕΓ/2

ΘΕΜΑ: Πολεμικά ήμερολόγια

*Ημερομηνία: 23 Δεκεμβρίου 1974

ΣΧΕΤ.: α) Φ.204/15ΝΟΕ 74/ΑΕΔ/ΔΙΚ

β) Φ.204/3/15 ΝΟΕ 74/ΑΕΔ/ΔΙΚ

γ) Φ.204/5/13 ΔΕΚ 74/ΑΕΔ/ΔΙΚ

δ) Δγή Δύτου Αρ.Πρωτ.24/74/19.12.74/ΑΗ/3ΕΓ

Είς εκτέλεσιν σχετικών, λαμβάνω τήν τιμήν νά αναφέρω τά ακόλουθα:

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1-15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974

α.- Τό Α/Γ ΑΕΣΒΟΣ είχεν προγραμματισθή διά μεταφοράν προσωπικού καί υλικού, ΕΛΔΥΚ είς Κύπρον, μέ προβλεπομένην ήμερομηνίαν απόπλου τήν μεσημβρίαν τής 12ης 'Ιουλίου 1974.

β.- 'Η φόρτωσις επί του πλοίου ήρχισεν τήν πρωΐαν τής 11ης 'Ιουλίου καί έπερατώθη τάς βραδινάς ώρας τής αΐτης ήμέρας.

γ.- Τήν μεσημβρίαν τής 11ης 'Ιουλίου τό πλοϊον είδοποιήθη τηλεφωνικώς, υπό του 'Αρχηγείου Ναυτικού, ότι δ απόπλους του άνεβάζετο επί 24 ώρας, λόγω μη έγκαίρου φορτώσεως των προβλεπομένων υλικών. Σχετικόν σήμα επί του αυτού αντικειμένου ελήφθη είς πλοϊον τήν πρωΐαν τής 12ης 'Ιουλίου. Τελικώς, ούδέν έφορτώθη τήν 12ην 'Ιουλίου, δεδομένου ότι ως άνεφέρθη ή φόρτωσις είχεν περατωθή τήν προηγουμένην.

δ.- Τό πλοϊον απέπλευσεν τήν μεσημβρίαν τής 13ης 'Ιουλίου διά ΚΕΧΡΕΑΣ πρός έπιβίβασιν του μεταβαίνοντος είς Κύπρον προσωπικού ΕΛΔΥΚ. Από τάς ΚΕΧΡΕΑΣ τό πλοϊον απέπλευσεν δι' Αμμόχωστον Κύπρου τήν 132200 μέ προβλεπομένην ήμερομηνίαν κατάπλου τήν 170700.

ε.- Τήν πρωΐαν τής 15ης 'Ιουλίου εύρισκόμην μετά των 'Αζκών συνοδών τής ΕΛΔΥΚ είς δεξιόν κατάστρωμα του πλοίου, ότε περί τήν 0930 προσήλθεν δ 'Υπόλογος Τηλεγραφετής καί μου άνέφερε ότι, ως μετέδωσεν δ Ραδιοφωνικός Σταθμός Δευκωσίας, τήν πρωΐαν έξεδηλώθη πραξικοπήμα υπό τής 'Εθνοφρουράς, έναντίον του 'Αρχιεπισκόπου Μακαρίου καί ότι δ 'Αρχιεπίσκοπος ήτο νεκρός. Πάραυτα άνήλθον επί τής γεφύρας όπου καί προσωπικώς διεπίστωσα τήν όρθότητα τής πληροφορίας. Κατόπιν αυτού απεφάσισα όπως συνεχίσω τήν αποστολήν μου τάς προθέσεις μου άνέφερα διά σήματος (ΔΕΣ 114/ΗΩΠ 151020) είς 'Αρχηγείον Ναυτικού, τό όποϊον έν συνεχεία μέ διέταξε όπως συνεχίσω κανονικώς τήν αποστολήν μου. Συγχρόνως μέ τά άνωτέρω διέταξα όπως άνέλθω επί του καταστρώματος μέρος πυρομαχικών καί τουτο διότι τήν στιγμήν εκείνην δέν έγνώριζον τί ήδύνατο νά συμβή πλησιάζων είς τάς άκτάς τής Κύπρου.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 16-19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974

ζ.- Τήν πρωΐαν τής 16ης 'Ιουλίου άντελήφθη πολεμικόν σήμα φέρον Κυπριακήν καί 'Ελληνικήν σημαίαν νά διέρχεται είς μικράν απόστασιν από του πλοίου μέ πορείαν δυτικήν καί μέ αρκετά ύψηλήν

. / .